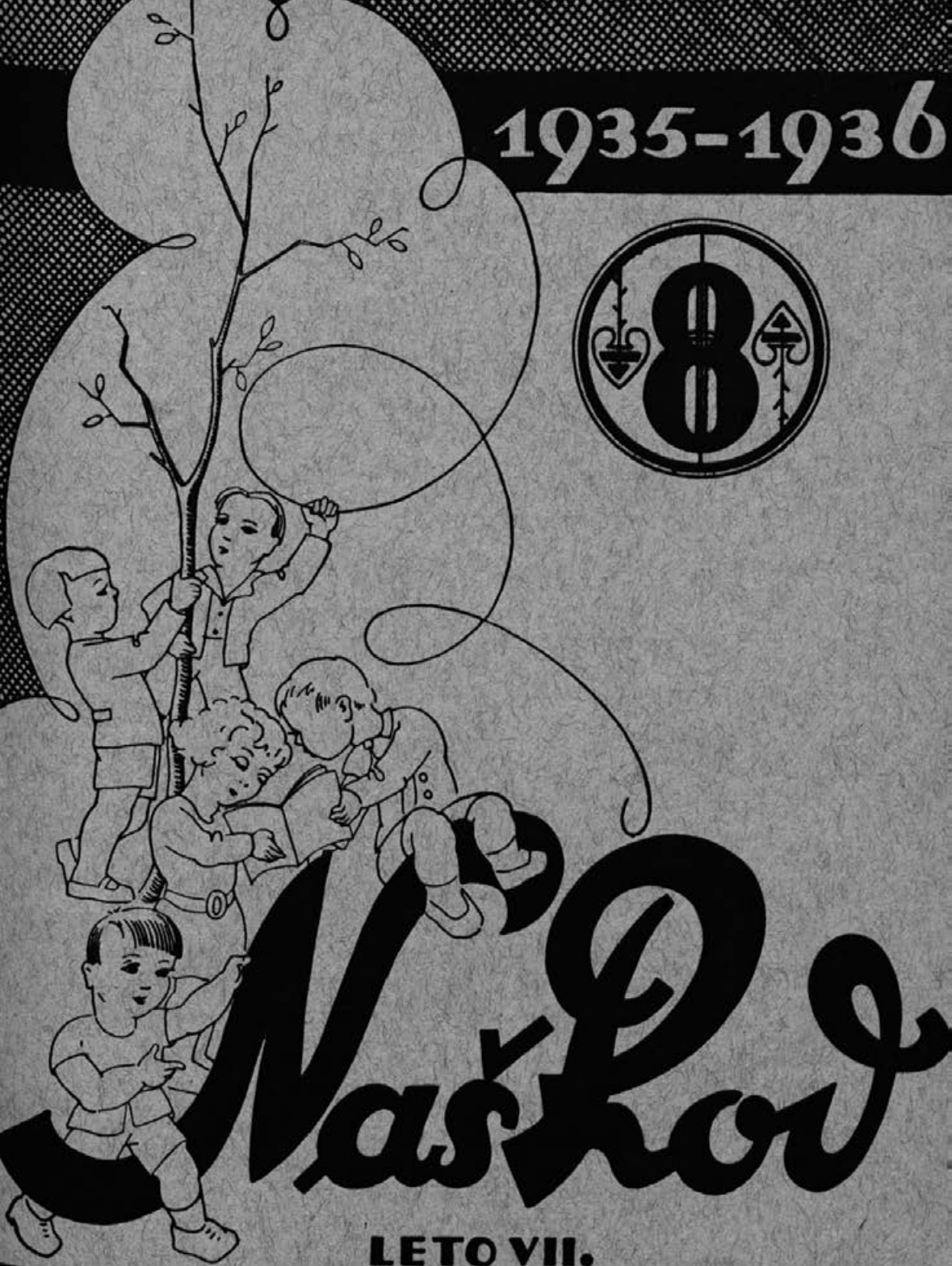

1935-1936

LETO VII.

REŠITEV KRIŽANKE „DVOJNE STOPNICE“:

Vodoravno: 1. Moj Bog, 4. boj, 5. sol, 7. nož, 8. do, 9. sod, 12. jok, 13. voda, 15. som, 17. poj, 18. Lož, 19. na, 20. noč, 22. bob, 23. ped, 24. E. G., 26. lok, 28. bos, 29. ko, 30. ne, 31. Emil, 33. kol, 35. jod, 36. kosti, 37. F. L., 38. lug, 40. šop, 42. dom, 43. most, 44. ki, 45. Arabec, 46. pop.

Navpično: 1. mož, 2. os, 3. bos, 4. bok, 6. los, 7. noj, 8. dož, 10. don, 11. od, 12. Job, 13. vodnik, 14. Angela, 16. mol, 17. pos, 18. le, 21. čok, 22. bod, 23. post, 25. sila, 27. koš, 28. bom, 29. kos, 32. lub, 34. lop, 35. jo, 36. ko, 39. ge, 41. po.

REŠITVE UGANK IZ 7. ŠTEV. „CICIBANUS COPRIANUS“:

1. Na prvi pogled res izgleda, da je cilindar višji kot širji. V resnici pa sta višina in širina enaki.

3. Osem Cicibanov dobi po en pirh, deveti pa dobi košarico s pirhom vred, katerega vzame iz nje, kadar hoče. Kdo je uganil?

4. Črtajo se števila; 1, ki stoji čisto levo, vse tri sedmice in dve devetici.

Ostanek: $11 + 9 = 20$.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani osemkrat med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22'50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2'50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj.

V prvem razredu so imeli tatu. Ne takega skritega, za katerega nihče ne ve, temveč takega, ki ga vsi poznajo in ki so mu tatvino že dokazali. Mejakov Francé je bil! Kaj bi ne bil, saj so tudi njegovega starejšega brata že osumili tatvine. Res, na sodišču mu je niso mogli dokazati, ali osumljen je le bil in to je toliko, kot bi že bil obsojen. Temu Francétu pa se je še celo na obrazu poznalo, da ni dosti prida.

»Le pogledjte, kako potuhnjeno gleda izpod čela, vsak dan bolj je zakrknjen! Pravi razbojnik!« so govorili ljudje po vasi in prepovedali otrokom hoditi z njim.

Da je tat, se je izkazalo že koj prvega šolskega dne:

Porentov Bebiček je bil prinesel v šolo lep kos belega kruha, namazanega na debelo s smetano. Preden je spravil kruh pod klopi, ga je pokazal Francétu in dejal:

»Šlek-šlek, ti pa nimaš!«

Francé se je v klopi premaknil, si oblizal z jezikom ustnice in šepnil:

»Nimam!«

»To je smetana, prava sladka smetana!« je bahavo razložil Bebiček in še vprašal:

»Ali si že jedel kdaj kruh, namazan s smetano?«

»Ne, še nikoli!« je tiho priznal Francé in požrl slino.

Tedaj je stopil učitelj v razred, se pogovarjal z novimi učenci, jih klical k sebi in čas je kmalu minil. Ali še preden je pozvonilo, je Bebiček zavpil in zajokal:

»Moja smetana, moja smetana! Nekdo mi je pojedel vso smetano!«

Ves razred se je strnil okrog njega in odločil: Nihče drugi ni smetane ukradel, ko Mejakov Francé. Mejak je tat! On edini sedi v klopi skupaj z Bebijem, on edini ni ves čas stopil iz klopi. In pa, le pogledjte, saj se mu za nohti še drži smetana. Na kruhu pa se še vedno pozna, da je nekdo pobiral smetano s prsti.

Učitelju je šlo najprej na smeh in je vprašal:

»No, Francé, pa sam povej, ali si res pojedel Bebiju vso smetano?«

Francé je najprej zardel, nato pa je pobledel. Nekaj časa je molčal in gledal po obrazih tovarišev. Kmalu pa je povetil pogled in potuhnjeno dejal:

»Ne, nisem!«

Sedaj se je učiteljev obraz zresnil in vprašal je strožje. Ali vse zaman — Francé je trmasto tajil in tajil.

Tega dne je razred proglasil Francéta za tatu! Ne za takega, ki krade enkrat iz lahkomišelnosti ali sladkosnednosti, ne, temveč za takega, ki vedno krade, kjerkoli se mu nudi prilika. Kajti ni skoro minil noben dan,

da bi ta ali oni česa ne pogrešal. Ta ni imel več peresa, čeravno dobro ve, da ga je prinesel v šolo. Onemu je zmanjkal svinčnik, pa ga je v odmoru še imel. Tretjemu so zmanjkali barvniki, čeravno lahko priseže, da jih je bil doma položil v torbo. In kadarkoli je kdo povedal, da mu je kaj zmanjkalo, vselej so vse oči in vse roke pokazale na Francéta. Pa so mu součenci hitro pretipali žepe, mu segli z rokami za srajco in ga nekoč v odmoru še celo sezuli, da mu pogledajo, če ni skril v čevlje. Ali nikoli niso ničesar našli pri njem. Kaj bi našli, saj niso mogli njegovemu bratu niti sodniki do živega, četudi so vsi vedeli, kako in kaj.

Kadarkoli so Francéta osumili, vselej je najprej zardel, nato pa pobledel, kakor takrat zaradi smetane. Le tajil ni več, temveč molčal in mirno trpel, da so ga preiskali. Izpod namršnenih obrvi je gledal nekam predse in trmasto molčal. Tudi doma ni črhnul nobene, ko ga je mati po vsakem takem dogodku neusmiljeno pretepla.

»Kaj bo s tem fantom?« je tožila mati. »Tako je zakrknjen, da še jokati več ne zna. Vsa vas že kaže s prstom nanj. Še na dnino me nihče več ne bo hotel. Kaj sem vendar storila, da me Bog tako tepe?« In je bridko zajokala. Nato pa je vedno še enkrat zgrabila Francéta za lase in zavpila:

»Povej že enkrat po pravici, ti trmasti otrok, ali si ali nisi ukradel?« Francé je molče prenašal bolečine in samo odkimal z glavo, da ni.

»Tako?« se je tedaj spet razjezila mati. »Kaj smetane tudi nisi?«

Nato je Francé sklonil glavo in tiho odšel z doma. Nihče ni vedel, kod se potepa. Družbe se je izogibal in če je od nekod priletel kamen proti njemu, se še ozrl ni, da bi videl, odkod je priletel.

Vso vas je skrbelo, kaj bo z njim. Dokler se ni nekega dne...

To pa je bilo tako:

Sredi pouka je planil Bebiček pokonci in zavpil:

»Moj dinar je nekdo ukradel! Ta hip sem ga še imel, zdaj ga pa ni nikjer več!«

Vsi pogledi so se zapičili v Francéta in že so se roke iztegnile, da ga preiščejo, kot so bili vajeni, če so bili sami med sabo. Ali tedaj je Francé pobledel še bolj ko ponavadi in planil pokoncu. Bil je s pestmi okrog sebe, z nogami je brcal na vse strani in kakor brez uma je vpil:

»Nisem, nisem! Jaz nisem tat! Samo smetano sem pojedel, drugače pa nič, nikoli nič!«

Potem pa se je sesedel in padel z rokami in z glavo zviška na klop, da je kar udarilo. Tanek glas se mu je izvil iz prsi in presunljivo je zajokal. Nihče ga še ni videl jokati, pa so vsi obstali kot prikovani in čakali, kaj bo. Vse to se je zgodilo tako nenadoma, da se še učitelj ni mogel znajti. Gledal je začudeno po učencih in stopil počasi proti klopem. Tu pa je presenečen obstal in pokazal s prstom na tla pred Bebijevo nogo. Tam se je na podu svetil dinar, ki je bil smuknil iz Bebijevega raztrganega žepa. Bebi je sklonil glavo in vse je zapekla vest. Drug za drugim so se sedaj skesano oglašali: ta je povedal, da je bil pero našel v žepu domov grede; oni, da se je bil svinčnik sam skril za hrbljšče knjige; tretji, da je bil barvnik kasneje našel doma na mizi...

Ali Francé — ko da ne sliši — joka in joka in se ne more umiriti... Preveč je bil pretrpel krivic, da bi jih mogel kar tako pozabiti...

J. RIBIČIČ

„SINJI GALEB“ POBEGNE

Prebudil jih je zvon samostanske cerkvice. Zbrali so se na krovu in se razgledali. Pred njimi se je dvigal pod strmo skalo skromen samostan z majhno cerkvico, poleg katere je v zvoniku klenkal zvon. Bilo je lepo, mrzlo, sončno jutro. Zgoraj nad skalami je burja še vedno togotno zapihavala. Morja se je le zdaj pa zdaj dotaknila pohitela bliskovito prek njegove gladine, v daljavi so opazili nekaj jader in galebi so v velikih jatah obletavali počivajočo barkačo.

Fantje so se odpočili in so se zdaj veselo podali v cerkvico, da pomolijo kakor njihovi očetje za srečno vožnjo. Da pomolijo za večni pokoj Antejeve duše!

Samostan je bil skoraj docela zapuščen in napol porušen. Cerkev je bila dobro ohranjena, prav tako zakristija, poslopje pa, kjer so nekoč prebivali redovniki, se je rušilo. Le po dva brata frančiškana sta še vedno prebivala tu in oskrbovala zasilno pristanišče, kamor so se v viharju zatekale jadrače.

Ves začuden jih je ogledoval stari pater. Od kod le ti fantje —? si je mislil, ko jih je gledal iti v cerkev. A kje so ostali mornarji —? Na ladji —?

Ko pa je zvedel vso njihovo storijo, za njihove podvige in namene, jih je peljal v svojo celico in jih pogostil s kruhom in ovčjim sirom ter suho ribo in na vso moč ga je zanimala usoda teh dečkov.

»Torej domov, moji mladci?« je govoril. »Hm...« in se je zamislil.

»Ali ni kaj prav, oče?« se je vznemiril Ivo.

»Prav, prav, dečki!« jih je pomiril pater. »Ampak ta stvar z »Meteorjem« ni tako enostavna. Treba je vso zadevo prijaviti oblasti, dobiti si morate lastninsko listino, sicer vam bodo ladjo nekega dne zaplenili!«

Nemir se je zadrl fantom v srce. Le kaj zdaj?

»Če je vse to, kar ste mi pripovedovali res, ne boste imeli nobenih velikih sitnosti. Toda saj veste, kako je s takimi stvarmi — če bi bilo vse to napisano in potrjeno — potem ne bi imeli nikakih težav!«

Tedaj pa se je Ivo domislil poslednjih Antejevih besed in njegove skrinje.

»Čakajte«, je vzkliknil, »tako je bom vrnil.«

Urno je stekel na »Sinjega galeba«. V bivši Antejevi kabini je bila srednje velika, z železom okovana skrinja. Toda pokrov je bil zaklenjen. Iskal je po kabini ključa, a vse zaman. Imel ga je najbrž pri sebi, ko so njegovo truplo spustili v morje. Toda ni se dolgo pomišljal. Pograbil je skrinjo, jo zavihtel na rame in jo odnesel na kopno. Ko je stal na obali in mu je pogled šinil preko morske planjave, se mu je zdelo, kakor da bi se neka jadrača približevala otoku. Preveč je bil zdaj vznemirjen, da bi ga karkoli drugega zanimalo, naglo se je povzpел po stopnicah in postavil skrinjo na mizo.

»Tule notri je vse napisano!« je zaklical. »Potem bo ves svet verjel.«

Mihael je s pomočjo dleta in klešč po dolgem trudu le odprl skrinjo. Radovedno so vsi pogledali vanjo. Tu je bilo shranjenih več stvari. Prav na vrhu pa je bilo zapečateno debelo pismo, ki je bilo naslovljeno na pomorsko oblast v Splitu. Poleg tega pisma pa je bil listič, na katerem je bilo napisano: »Ivo, če bi se mi kaj hudega zgodilo, preden bi sam izvršil, kar sem sklenil, izroči to pismo naslovljencu.«

»No, vidiš,« je dejal menih, »zdaj pa je stvar povsem v redu. Kar lepo se ukrcajte in jo mahnite v Split. V dobri uri ste tam. Takoj se tamkaj zglasite v uradu pristaniške oblasti in predajte to pismo!« Ivo je razmišljal. To so pa res same sitnosti. Pa je poprosil patra:

»Oče, peljite se z nami! Vi poznate vse te stvari, pa nam boste pomagali. Ko bo vse urejeno, vas popeljemo nazaj in vam bomo zelo hvaležni!«

Pater ni dolgo pomišljal. Ugajali so mu dečki in se je kar pripravil.

»No, to ni takšna reč! Kar pripravimo se.«

Tedaj pa je Mihael, ki je stal pri oknu zakričal: »Moj Bog, naš »Galeb!«

Vsi so skočili k oknu. Smrten znoj je oblil Iva: Že precej daleč od brega je z vsemi jadri plul njihov »Sinji galeb«.

Kaj je to —? Kako je mogoče —?

»Ugrabili so ga!« so vzklikali in se pognali kakor brez uma venkaj na obal. Tedaj je opazil Ivo, da plove v precejšnji razdalji za »Galebom« jadrača »Sant Lorenzo« in ko so vsi stali tu z občutki nepopisne žalosti in groze, je zadonel prek vode krohot. Na krovu »Sinjega galeba« je stal Lorenzo.

Da in tako se je tudi zgodilo. Lorenzo je s svojo jadračo sledil »Galebu«. V Ulcinju je zvedel kam je namenjen »Sinji« in čeprav ga ni dohajal, je vozil v isti smeri. Vso noč se je »Sant Lorenzo« obupno boril z burjo, toda Lorenzo in oba njegova tovariša so bili spretni, krepki mornarji. Že so pluli mimo Vrača, ko je postal Lorenzo pozoren na ladjo, ki je počivala v tem zasilnem pristanišču. In nič lažjega ni bilo, ko zavzeti ladjo brez posadke! Lorenzo in njegov brat sta prevzela »Galeba« in gotovo jadrata z njim zdaj v Italijo...

Ali si morete misliti, kako je bilo zdaj našim fantom —? Begali so po obrežju. Mihael je zajokal kakor dete. Ivo je ves prepaden gledal zdaj v oddaljujočega se »Galeba«, zdaj v meniha, Jure se je vsedel na pečino, pokrtil obraz z dlanmi in ječal, Pero se je grabil za lase, toda naj so se še tako razburjali, dejstva niso mogli spremeniti.

Pater edini je naglo presodil, kaj napraviti. Po vsem tem, kar mu je Ivo pripovedoval, ni bilo nobenega dvoma več, da misli Lorenzo odpeljati »Sinjega galeba« v Italijo, ali pa v kako pristanišče v Sredozemskem morju in ga tam prodati. Ali je bil Ante sam lastnik bivšega »Meteorja«, ali skupno z Lorencom, tega pač nihče ni vedel.

»Dečki, ne obupajte!« jih je miril. »Saj še ni vse izgubljeno. Kajti, vidite tamle mojo jadračo, napravite mi jo nared in se popeljemo v Split. Ugoden veter imamo. V dobri uri smo tam!«

»A kaj bo tam —?« zatarna Mihael.

»To se bo pa pokazalo! Kar pogum! Če je vse resnično, kar ste mi pravili — vam »Sinji galeb« ne uide!»

Čez pol ure so se že vozili na majhni patrovi jadrači proti Splitu. Nemi, čemerni, ali vendar s tiho, skromno nado, da le ni vse izgubljeno. Burja je pojenjala, zimsko sonce se je nekam ogrelo.

Kopnina se je vedno bolj približevala in že od daleč se jim je bleščalo nasproti belo zidovje nekdanjega Dioklecijanovega mesta. Split! Čim bliže so pluli, lepše je postajalo mesto, kakor da bi se dvigalo iz morskih valov.

Previdno so vozili med obema svetilnikoma v lukco. Naš pater je dobro poznal vse pristaniške predpise in brez vse nezgode so pristali ob pomolu.

To veliko pristanišče, kjer je kar mrgolelo jadrnic, malih in velikih parnikov jih zdaj ni prav nič zanimalo. Prerivali so se skozi množico vedno tik za patrom z bridkostjo v srcih. Že so držali ptičico svoje sreče v rokah — pa jim je ušla. Ali jo bomo mogli spet nazaj dobiti...? To je bila edina misel, ki je čepela v njih — poleg, majcene, skromne nade.

Ivo je nosil Antejevo skrinjo zadaj. Varno jo je tiščal k sebi in tako so kmalu dospeli pred veliko poslopje, kjer so bili uradi mornariške oblasti.

Začudeno je gledal vratar to čudno družčino. Majal je z glavo in na patrovo prigovarjanje jih je le peljal v prvo nadstropje in potrkal na neka vrata. Tu je bil sedež pomorske policije. Gospod v uniformi je sedel pri mizi, obloženi s kupi papirja, in presenečeno je dvignil glavo, ko je zagledal patra in tropo dečkov.

»No, oče, ali ste vse te paglavce polovili na vodi?« je prijazno vprašal.

In zdaj mu je pater povedal vso storijo, ki jo je slišal od dečkov.

Fantom so srca trepetala, mencali so z bosimi nogami po svetlem podu in so se komaj upali dihati. Ko je pater končal, se je gospod naslonil nazaj na stol in se pričel krčevito smejati.

»In vi ste jim verjeli, oče —?« ga je vprašal gospod ves solzen od smeha.

»In ste jim nasedli —? Ušesa bi jim raje navili in poslali domov.«

»Gospod,« ga je prekinil pater, »mnogo čudnih in zamotanih stvari se godi na svetu. Zato pa smo prinesli tole seboj — kar bo razvoljalo uganko!

Izročil je gospodu Antejevo zapečateno pismo. Ta ga je sumljivo obračal na vse strani, končno je vzel nož in ga odprl. Potem se je zatopil v čitanje.

V sobi je bilo tiho, da se je čulo dihanje fantov. Ivo je opazoval gospoda in videl je, da se njegov obraz spreminja bolj in bolj. Postaja resen, oči mu bliskajo in čuje, kako vzklika: »Pri moji veri! Nemogoče! Kaj takšnega...!«

Ko pa je prečital do konca, je skočil s stola in kriknil ves zavzet: »Fantje, hej, pa ste nam v resnici razvezali eno najtežjih ugank! Imenitno. Zdaj je vsa topla razkrinkana, ki smo jo že tri leta zaman zalezovali! Tiho-tapska tolpa, ki ji je vodja neki Lorenzo in ki ima dva umora na vesti, tolpa, ki je prizadela državnemu monopolu na milijone škode!«

»A kaj bo zdaj z »Galebom?« vpraša Ivo zaskrbljen.

»Sinji galeb« je last bratovščine. Tu je zapuščinska listina bivšega kape-tana Anteja, čigar last je bil »Meteor«... Toda, za božjo voljo, koliko časa je minulo, odkar je pobegnil Lorenzo z vašim »Galebom?«

»Pet ur!« pravi pater.

»O, potem je v redu!« je vzkliknil gospod in zgrabil za telefon. In zdaj so čuli fantje nenavaden razgovor: »Halo! Tu šef pomorske policije, zvežite me takoj z radio postajo!«

Ko je dobil zvezo z radio postajo, je ukazoval: »Oddajte takoj povelje pomorske policije: Vse ladje naj nemudoma po radiu sporoče, kje so opazile dvojtarbolnik »Sinji galeb« in v katero smer vozi.«

Potem je zahteval zvezo s poveljstvom vojne mornarice in poročal: »Kakor hitro prejmete od katerekoli ladje sporočilo, da je opazila »Sinjega galeba«, pošljite nemudoma za njim torpedovko, da jo zajame. Na jadrači se nahaja Lorenzo, vodja slovite tihotapske tolpe.«

»Tako, fantje, napravil sem vse, kar sem zdaj mogel. K sreči imamo radio in telefon in če bo šlo vse po sreči, bo »Sinji galeb« zvečer v splitski luki!«

O, kako so se oddahnili fantje. Kar objeli bi gospoda. Obrazi so se jim razjasnili, hvaležno so ga gledali in odgovarjali na vsa vprašanja krepko in jasno.

»Toda nekaj dni se bo stvar še zavlekla. Fantje bodo morali tu počakati, da se stvar tudi v domači občini pojasni. Zdaj pa se kar poslovite od očeta!«

Fantje so debelo gledali, no pa so se vdali in so se od patra prisrčno poslovili.

»Pa lepo ravnajte z njimi, gospod,« je prosil pater. »Pogumni in pošteni dečki so!«

»Ne bojte se, oče,« je dejal dobrovoljno gospod. »Tudi jaz jih občudujem. Toda službeni predpisi so takšni. Kakor hitro pride povoljno sporočilo od domače občine, bodo fantje šli, kamor bodo hoteli in še visoko bodo nagrajeni, kajti državni monopol je razpisal za isleditev tolpe visoko nagrado!«

Prišel je vratar in je odpeljal fante v veliko in svetlo sobo.

Klavrno so obstali fantje — ko je za seboj zaklenil težka vrata.

JUST IN MILEVA

Toda na vsak način moramo obiskati naše ribiško naselje v zalivu.

Po oni vihar ni noči se je že v zgodnjih jutranjih urah raznesla vest, da je »Sinji galeb« izginil. Barba so našli zvezanega, Ivovo kočjo prazno in zapuščeno, fantov ni bilo...

Zenske so pričele tarnati, skrb jih je zgrabila in ko se niso vrnili še ves dan in tudi naslednjo noč ne, se niso dale več potolažiti. Glasen krik in jok se je dvigal iz hiš in zopet se je vsa ljudska jeza razmahnila in s pestjo so žugali proti koči. Tam je bilo izvor vsega gorja.

Toda iskrica upanja je še vedno tlela v materinih srcih. Ribiči so prebrodili vse bližnje otoke, o dečkih pa ni bilo ne duha ne sluha. Čez kak mesec je neki ribič našel v morju ostanke nekakšnega jadra, ki so ga spoznali za Galebovega. Zdaj pač ni bilo nobenega dvoma več: Fantje so utonili v oni vihar ni noči...

Just je kar umiral od te prežalostne novice in tudi ribiči so ga napadali: »Ti si mu dajal vedno potuho! Ti si kriv!«

Matere so plakale, v cerkvi so darovali maše za mir in pokoj njihovim dušam in nekaj, kakor grozanska senca smrti, je leglo čez to mirno naselje.

Najbolj pa je žalovala Mileva.

Ko je tisto noč v duhu spremljala svoje tovariše, je bila ponosna z njimi vred in ko je med nevihto srčno molila zanje, je bila uverjena, da so srečno prestali vihar. Komaj se je zdanilo, je že stala na obrežju in se razgledovala po »Sinjem galebu«.

Pa ga ni bilo in ga ni bilo.

Ko so se zbrale ženice mesec dni po tej strašni nesreči, pred cerkvijo in so čakale na patra, ki bo mašo bral, so posedle na stopnice, in zavite v črne rute, so druga drugo tolažile.

»Saj ne rečem,« je tožila Juretova mati, »marsikdaj je narobe napravil, moj Jure, ali bil je vendar ljubezniv deček! Zdaj pa ga ni več. Da bi ga

imela vsaj tule v zemlji, toda če se zmislim, da leži njegovo ubogo truplo na dnu morja...? O ti moj Bog, saj ne smem misliti na to!»

»A najbolj žal mi je,« je dejala Mihaelova, »da ga je oče prav tisti dan tako neusmiljeno pretepel. Ubogi revež...« jok jo je stisnil in kar morilo jo je od prevelike žalosti.

»Pero, moj edini sin! Moj edini sin!« je stokala majhna ženica in se naslanjala na zid in njen pogled je brezupno taval po morski gladini.

Mileva pa, kakor da se je spremenila. Hodila je okrog po naselju ko izgubljena, nikjer ni imela obstanka in četudi je prav za prav sama že uvidela, da so tovariši izgubljeni in da se nikdar več ne povrnejo — prav na dnu srca je le ležalo majhno, skromno upanje kakor drobna ptičica, ki se ne upa še zleteti pod nebo. Kadar jo je žalost najbolj grabila, se je zatekala k očetu. Potem sta posedala pred Ivoovo kočo in se ozirala po morju.

»Očka, kaj ne, saj se bodo vrnili...?« Njene velike, temne oči so se uprle v njegove ustnice in pričakovale tolažbe.

»Vse je mogoče, vse je v božjih rokah,« jo je tešil starec.

Toda starec ni nič več upal. Izgubljeni so. Poginili so!

Zbal se je za svojo Milevo, ki jo je to tako silno prevzelo. Prav resno se je zbal zanjo. Bledela je in zapirala se je sama vase. Izogibala se je družine in kakor da bi naenkrat postala resna, odrasla deklica.

Ko je minulo poletje in se je bližala zima, so izgubili ljudje sleherno, še tako tajno nado in fantje so živeli le še v spominu. Kadar je burja tulila in so šipe žvenketale, so matere prižigale sveče za nemirne duše.

Malo pred božičem pa je Just prejel nujno vabilo, da se zgłosi v mestu.

Star je, komaj hodi, kaj za vraga ga motijo —? Toda nekaj ga je le gnalo in naročil je starejšemu sinu pripraviti jadračo, da ga bo prepeljal v pristanišče. Mileva pa ga je milo prosila:

»Vzemi me seboj, očka, vzemi me! vzemi me!«

»Mraz je, nič se ne ve, kaj se lahko zgodi na morju!« jo je odvrčal oče.

»Ah, vzemi me, nič se ne bo zgodilo!«

Pa se je končno vdal dobričina in si je mislil, morda je prav tako, da se malo razvedri in da pozabi na svojo žalost.

Sin ju je prepeljal v mestece na drugem koncu otoka, kjer se ustavljajo potniški parniki in drugi dan zarana sta že bila v Splitu.

Poiskal je Just v oblastnem poslopju številko onih vrat, ki je bila naznačena v pozivu in potrkal. Mileva pa kar za njim. Letu sta sedla na klop in počakala. Prišel je gospod z naočniki, prijazen je bil in ko je pogledal povabilo, je vzkliknil:

»Ah, vendarle! Zdaj bomo menda rešili to uganko. Tak, očka, vi ste z Galebjega otoka? In poznate vso to storijo z onim »Sinjim galebom?«

Just se je zdrznil. Mileva je planila k mizi in vsa v nekem silnem upanju strmela v moža z naočniki.

»Seveda poznam... Saj sem zdaj menda jaz vsega kriv!«

»No, pa mi pripovedujte kar vse po vrsti!«

Just je pripovedoval vse, kar je vedel. Od Braziljanca pa vse do one nesrečne viharne noči. In je končal:

»Vidite gospod in tako ona lepa misel nima sreče. Fantje so poginili...« Sesedel se je na stol in njegove stare, mile oči so bile polne solz.

Gospod pa je pritisnil na zvonec, zvito se je nasmehnil ter naročil stražniku: »Privedite mi one ptiče iz skupne celice!«

Kmalu za tem so se vrata odprla in prišli so naši potrti fantje: Ivo, Mihael, Jure, Franjo, Pero, Peter...

Just je najprvo srepro pogledal po teh zagorelih fantih, potem je vsikriknil, zgrabil Iva za glavo, ga stisnil k sebi in hlipal od radosti.

Mileva pa je stala tamkaj ob mizi.

Njen obraz se je topil v enem samem blaženem nasmehu, v njeno srce je planilo toliko sreče, da ni mogla ust odpreti, niti koraka storiti. Šele, ko jo je Ivo zagledal in planil k nji, se je zavedla. Nepopisen vrisk sreče jo je potegnil k tovarišu in veselja in radosti ni bilo ne konca, ne kraja.

„SINJI GALEB“ SE VRAČA

Najslajša novica za fante pa je bila vest, da je »Sinji galeb« že v luki! Neka trgovska ladja, ki je plula iz Sušaka je vjela radio-brzjavko pomorske policije. Opazila je dvojjarbolnik na višini otoka Visa in njen radio-telegrafist je takoj sporočil nazaj to vest. Torpedni rušilec »Zmaj« je nato takoj s polno paro odpnul proti označeni smeri in v nekaj urah dohitel »Sinjega galeba«, ki se je že bližal italijanskim vodam. Presekal mu je pot, ga ustavil in v nekaj trenutkih je bila vsa posadka vjeta in odvedena za trdne zapahe v spodnje prostore torpedovke.

Vse mesto je kmalu zvedelo za vse te nenavadne dogodke. Množica ljudi je romala v pristanišče, da vidi tega »Sinjega galeba«, in ko so prišli fantje v spremstvu raznih gospodov k ladji, je množica navdušeno pozdravljala.

To sta gledala Just in Mileva!

Drugo dopoldne so jim izročili še visoko nagrado državnega monopola in časopisi so na dolgo poročali o drznosti in junaštvu mladih pomorščakov.

A zdaj bodo odpulili domov.

Ponosno so stopali zdaj fantje z Justom in Milevo na krov »Sinjega galeba«. Novinarji so jih vedno znova izpraševali in slikali in ljudje na pomolu so se kar kosali, kdo bo lahko stopil na krov te znamenite barkače. Kakopak so se fantje tudi na svoj način repenčili!

In zbralo se je mnogo ljudstva, ko se je odpeljal »Sinji galeb« v svojo novo domačo luko. Meščani so mahali z robci in so želeli mladim, srčnim fantom še mnogo sreče in uspeha.

In tako so bili zdaj na krovu vsi srečno zbrani! Da, in stari Just se ni mogel dovolj načuditi vsem tem fantičem.

Ivo - zapovednik, poglej ga no, kako zna in kako resno in možato, kakor pravi stari morski volk!

Na, pa Mihael pri motorju, pa Jure in Franjo! Sijajna krmilarja!

A zgoraj na prečnikih Pero in Peter in onegavita z jadri, kakor da je to šala.

Mileva pa kar zamaknjena hodi sem in tja po krovu od enega do drugega in ko naleti na Iva, ki stoji na premcu, mu položi roko na ramo in reče: »Ti, gusar, a kaj je z zamorsko kraljico —? Si jo videl?«

Ivo se nasmehne, jo pogleda in pravi: »Kar naj ostane tam, kjer je. Ne pojdem je iskat!«

Potem jo prime za roko in jo vodi po ladji in razlaga.

»Zdaj pa si že resnično velik mož!« mu pravi, ko se vrneta nazaj na krov.

Ivo se smeji, dobre volje je in zdaj zadoni vesela pesem mornarjev. In še Just bi pomagal, pa je nekam hripav in ne gre mu glas iz grla. Ko ga je Ivo pogledal, je videl, da ima vlažne oči, pa se je izgovoril, da mu sapa nagaja, ko jo tako hitro reže ta presneti »Galeb«.

Tako jadra zdaj »Sinji galeb« proti Galebjemu otoku. Spredaj na premcu sede Just, Mileva in Ivo. Sonce se vozi po neskončnem nebu, motor brni razkošno pesem moči in dela in Ivo sanja resnične sanje:

»Tako...! Očetov dolg je poravnán. Očetova krivda izbrisana. »Sinji galeb« jadra v svoj domači pristan!«

»A naša bratovščina, Ivo?« ga vpraša Mileva.

»Bratovščina naša živi in bo živela! Na našem krovu je dovolj prostora za vsakega poštenega, nesebičnega delavca! In če nam bo ta ladja pretesna, si bomo zgradili še eno... V morju je bogastva dovolj za vse! Koče bomo pozidali v lepe hiše, kajti tudi delavec si želi lepega počitka po težkem delu. Nič več ne bo burja odnašala naše krove, ker bodo močni in čvrsti. In našim delavcem ne bo treba hoditi v Brazilijo, ker bo v naši bratovščini kruha za vse. In kadar nas bo tisoč in mnogo tisočev, bomo močni in nihče ne bo več kruha stradal!«

Mileva ga gleda kakor v sanjah.

Okoli svojega vodje so se zbrali tovariši in zavzeti poslušajo njegove besede. Da, moč in volja je v njih! Kreпки so pod praporom »Sinjega galeba«. V daljavi so se prikazali obrisi Galebjega otoka.

Že bleste nasproti bele hišice ribičev v zalivu.

Motor razkošno prepeva jekleno, zvonko pesem. Himno dela in moči. Himno dela, volje in vztrajnosti!

Fantje vriskajo, pojo.

Just ves zavzet posluša tega fanta, misli mu gredo daleč nazaj v svojo mladost in četudi je star, je zdaj ves mladosten, ko vidi, kako raste mladi rod v lepšo bodočnost.

Ponosno zavije »Sinji galeb« v zaliv.

Nedelja je.

Ribiči sede na pomolu, kade pipe in se čudijo: Kaj neki išče tolikšna ladja v tem beraškem zalivu?

Tedaj opazijo na premcu napis: »SINJI GALEB«...

Žene privro iz hiš. Na krovu zagledajo svoje fante.

Nepopisen krik radosti plane v nebo.

»SINJI GALEB« je vrgel sidro.

RAZBOJNIK IN NJEGOV KUMČE

Bretonska legenda.

Na robu nekega velikega gozda je v nekdanjih časih živel coklar, ki je sebe, ženo in otroke le stežka preživiljal s svojim delom. Imel je že enajst otrok, ki so bili še vsi majhni in nebogljeni, ko je dobil še dvanajstega. Skoraj vsi sosedje so mu že držali otroke pri krstu; zdaj mož ni vedel, kam naj bi se obrnil, da bi dobil dvanajstega botra.

Nekega jutra se je preoblekel v nedeljsko obleko, vzel palico, se pokrižal in se odpravil na pot. Nameril se je bil do graščaka, da bi ga vdano naprosil za botra. Hodil pa je zelo počasi, kar nič se mu ni mudilo, ker se je bal, da ga na gradu ne bodo prijazno sprejeli če mu celo ne bodo pred nosom zaloputnili vrat.

Ko je tako hodil, je srečal čedno oblečenega moža, ki ga ni poznal ne od blizu, ne od daleč, gotovo ni bil iz tistih krajev.

»Kam pa, kam?« ga je oni vprašal.

»Grem, da poiščem botra za mojega namlajšega, vaša milost«, mu je odgovoril coklar.

»Ali že imate botro?«

»Dà, botro pa, botro!«

»Dobro; če vam je tako prav, bom pa jaz vašemu sinu za botra.«

»Večje dobrote si niti ne želim, dobri gospod«, si je coklar ves srečen pomel roké.

»Vrnite se domov. Jutri zarana pridite z botro in otrokom pred vašo cerkev. Tam vas bom čakal.«

»Bog naj povrne in naj vas blagoslovi, dobri gospod!«

Coklar se je ves zadovoljen nad svojim srečanjem vrnil domov. Tisti gospod pa je bil poglavar razbojnikov, ki so gospodarili v gozdu in napravili v okolici mnogo zla in gorjá, a ga ubogi mož ni poznal.

»No, ali si dobil botra?« ga je vprašala žena.

»Kakopak!« ji je odvrnil mož. »Na poti sem srečal čedno oblečenega moža, ki se mi je sam ponudil za botra.«

»Ali ga poznaš?«

»Ne, ne poznam ga.«

»In ti si sprejel njegovo pomoč?« je zajavkala žena. »In če je slab človek, kak razbojnik morda?«

»Ne verjamem. Prej bi verjel, da mi ga je sam Bog poslal naproti.«

»Moj Bog, da bi le bilo res tako!« je vzdihnila žena.

Naslednjega jutra se je napotil mož z otrokom in botro v cerkev. Boter ju je čakal na pokopališču pred cerkvenimi vrati. Otroka so krstili in vse je bilo v najlepšem redu. Ko so stopili iz cerkve, je nasul boter coklarju prgišče cekinov. Rekel je tudi, da bo otroka obiskal, ko poteče mesec dni. Nato je šel svojo pot.

Coklar je kupil v vasi belega kruha, mesa in vina. Tistega dne so pripravili v koči tako pojedino, kot je že dolgo niso imeli.

Otrok pa je umrl že čez teden dni in je šel naravnost v nebesa. Ko je prišel pred nebeška vrata, je sedel na prag.

»Le vstopi, ljubi, mali angelček,« mu je rekel sveti Peter.

»Ne vstopim,« je odvrnila dušica, »če tudi moj boter ne vstopi z menoj.«

»Kdo pa je tvoj boter, mali angelček?«

In otrok mu je povedal, kdo mu je boter.

»O, mali angelček«, je rekel sveti Peter, »tvoj boter je slab človek, poglavar razbojnikov, in nikoli ne bo videl nebeškega kraljestva. Ti pa le vstopi! Pridi noter in mir s teboj!«

»Ne, brez botra ne vstopim«, je ponavljala dušica.

Sveti Peter je naglo poklical ljubega Boga, naj pride in vidi, kaj se tu godi. Ljubi Bog je prišel, videl in rekel otroku:

»Pridi, moj otrok, pridi, moj mali, čisti angelček, pridi k meni v nebeško kraljestvo!«

»Ne pridem«, je otrok vztrajal pri svojem, »če moj boter ne pride z menoj!«

»O, moj ubogi otrok«, je dejal ljubi Bog, »ti ne veš, kdo je tvoj boter. Tvoj boter je hudodelec, poglavar razbojnikov, veliko hudega je napravil in zagrešil vse mogoče zločine. Za take ljudi je zaprto nebeško kraljestvo.«

»Ni mi mar, kaj je moj boter, tudi ne, kaj je naredil. Pri krstu me je držal, da sem postal kristjan in brez njega nočem v raj.«

»Ti si dober otrok«, je rekel ljubi Bog. »In zate bom storil, kar še nisem storil za kakega človeka na svetu. Vzemi to kanglico, nesi jo svojemu botru in mu reci, da bo prišel v nebesa, če jo bo napolnil v bridkem kesanju s solzami svojih oči. Našel ga boš v gozdu spečega pod veliko skalo ...«

Otrok je vzel kanglico in se je napotil k svojemu botru. Našel ga je, kot mu je bil povedal ljubi Bog, spečega pod veliko skalo v gozdu. Zbudil ga je, mu pokazal kanglico in mu ponovil božje besede.

Ko je razbojnik izvedel, da se ga je vsemogočni in dobri Bog usmilil na otrokovo prošnjo, so mu bridke solze začele v curkih vreti iz oči, da je bila kanglica v trenutku polna. Od kesa in od žalosti nad zločini pa mu je počilo srce, da je na mestu izdihnil.

Njegova duša pa je z dušico njegovega kumčeta letela naravnost v nebo; tam ju je pričakal Bog in ju sprejel v svoj raj.

Ksaver Meško:

Orač

Ves svet se odel je v puščavniško haljo sivo.

Čez širno krajino vlažna megla prši:

nebo se iz nje in z njo se zemlja solzi.

Iz megle neso se odsekani klici čez njivo:

»Hi-hot! — Hi-hot!« — In spet vsa krajina molči.

Počakam. — Iz megle izvija volov se par.

Z naporom vlečejo plug. Za plugom ratar,
ves sključen nad njim, ko zrastel da z njim je v eno.

Prihajajo bliže. Bližina z njih trga kopreno.

Zrem moža: slednja mišica tetiva napeta,
pač slednja misel mu s težko skrbjo je prežeta:

Kaj jedel bo sam, kaj žena in hčere in sin?

»Hi-hot!« — Le priganjaj vole, orač, le priganjaj!

In zemljo, rednico, s plugom le reži in ranjaj!

Saj prav iz najglobljih ran in bolečin
najžlahtnejše seme kali, brsti in zori.

PRLEK V PUKŠAH

Prlekija je svet, ki mu ga ni para in če bi mu bil, bi imeli pač dve Prlekiji. Naš Prlek je iz one druge Prlekije, da ne bo zamere. Je gnal oni dan Prlek iz druge Prlekije prašiča na semenj in pot ga je srečno pripeljala pred Pukše. Prašič je bil slok in vitek kakor mestna gospodična in je komaj stopal. Rep je vlekel za sabo kakor zrakoplov vrv in za vse nič na svetu ga ni mogel zviti v svitek, kakor je to navada pri korajžnih prašičih. Da rep ne bo dolgočasen kakor glista, mu ga je dobri Prlek zvil v presto, kar je bilo rilcu po godu. Saj protestiral ni.

Pa se zgodi, kakor je na svetu vse mogoče, da zagleda prašič tolsto svinjo, ki je rila in šarila po zelniku in, hop, jo ureže s ceste v zelje. Vse klicanje in pridrušanje Prlekovo ni nič pomagalo. Figo se je zmenil nemarni ščetinar za njegove prošnje in grožnje.

»Pameten si, dečko,« si premisli Prlek, »da si šel po tovarišico. Samemu prašiču ni dobro biti na svetu.«

Stopil je za prašičem še Prlek v zelnik. Hudimano se mu je dopadla svinja, ki mu jo je sam Bog poslal na pot. K sreči je imel vse žepe polne koruze, ki jo je pričel zapeljivo trositi svinji pred gobec. Svinji se je to prilizovanje dopadlo in brez pomislekov je pričela racati za dobrotnikom.

Nesrečnega Prleka je pohlep po svinji sunil v greh. Ko je namreč opazil, kako krotko koraca svinja za njim in za njo prašič, ga je navdahnila peklenska misel, da je spotoma odpiral svinjake ter vljudno vabil svinjske rilce za sabo. Pukšani so sejali repo in domačije so jim čuvali samo otroci. Več kakor priliznjena beseda je zmogla Prlekova koruza in ščetinarji so šli za njim kakor muhe za medom.

Pred županovo hišo se je Prlek ustavil in za njim dično svinjsko pleme.

»Od ogrske gmajne sem prignal svinje,« je zavpil Prlek. »Dva repa dam za sto dinarjev, enega pa za šestdeset.«

Je stopil župan na plano ter zagledal množico ščetinarjev.

»To bo kupčija,« si misli in gleda tolste pujske, ki so rili in šarili okrog njega ter iskali v blatu koruze.

»Samo da si svinjarski Prlek kje ne premisli in poskoči s cenami,« brunda župan v svoje brke in nastavi obe roki pred mogočna svoja usta ter zavpije:

»Hali, halo! Matija, Mataja! Pridi sem!«

Matija, županov hlapec in po potrebi občinski redar, je dremal za skednjem in vlekel dreto. Županov klic ga je vrgel pokoncu in ročno je stal pred njim ter migal z ušesi.

Miganje z ušesi se je županu zelo dopadlo. Potrepljal ga je po rami in rekel:

»Halo, dobri Matiček! Stopi na polje in razglasi mojim vrlim občanom, naj puste svojo plesnivo repo v božjem imenu in naj takoj pridejo pred svojega župana, češ, za imenitno kupčijo gre« in tiho je pristavil:

»Presneto bomo nabrisali Prleka in mu pobrali vse rilce za smešno ceno.«

Je Matija storil tako, kakor mu je velel župan in čez pol ure je stal vesoljni pukšanski rod pred svojim pametnim in modrim županom ter se divil svinjam, ki so se zdele nekaterim tako silno znane.

»Ravno takega pujska imam doma, kakor je tale,« je vpila Urbajsova Neža ter občudovala ščetinarja, ki si je brisal rilec v njeno krilo. »Še tega kupim, dragi Prlek, pa bom imela dva. Hu, kako mu je podoben. Saj ne bom vedela, kateri je prvi in kateri drugi.«

Pa je šla kupčija, da še nikoli tako. Vsak si je izbral in kupil svinjo, ki je bila njegovi tako silno podobna. Ostal je le še Prlekov sloki prašič, ki ga nihče ni maral in tudi ni imel nikake sličnosti. Saj rekli so tako Pukšani. V resnici pa jim je zmanjkalo okroglega v žepu.

Se je čudom čudil ščetinar, kako da je izgubil naenkrat tako imenitno tovarišijo. Še ona ščetinarčica iz zelnika je šla. Kupil jo je sam župan. Kajti je bila silno podobna njegovi, ki jo je skrivaj izpuščal v tuje zelnike.

Je zamahnil Prlek s klobukom, se obrnil in kakor orožnik gnal prašiča pred seboj — nazaj v drugo Prlekijo.

So pukšanske žene debelo zijale in se čohale po kuštravih glavah, ko so prignale nove goste v svinjake, da bo par, pa je od vsakega para manjkala prva polovica. So stopile pri koritu skupaj in enodušno sklenile:

»Hvala Bogu, ki nam je poslal dobrega Prleka v našo vas in da je bil dobri Prlek še tako neumen ter nam je prodal vse rilce do zadnjega in še tako poceni. Če tebe ne bi bilo, vrli Prlek, bi bile zdaj brez repa pri hiši. Kajti prve svinje so bile uročene. To je jasno ko beli dan, ker so izginile po vsej vasi vse prasice kakor kafra. Katera vražja copernica nam je skuhala to kašo, bomo že izvedele in takrat na grmado z njo, da se bodo njene grešne kosti cvrle in pekle kakor kašnata klobasa v ponvi.«

Prlek je bil židane volje, kaj ne bi bil, pa je pričel prepevati in zabavati svojega kocinastega sodruga:

»Pa sen čüja tiča peti, pa je bija küšar.

Pa sen ga po glavi bükna, pa je küšar v lükno smükna.

Pa je küšar ven polüknja, pa sen ga spet po glavi bükna...«

Merjasec je zadovoljno mežikal in pomagal z basom. Toda hop! kakor vrana pišče »ga je po glavi bükna« in je zgrabil policaj Prleka za rame in za vrat. Prlek se je ustrašil, da mu je srce takoj skočilo v hlače in je bilo dobro, da so bile hlačnice spodaj ozke in podvezane.

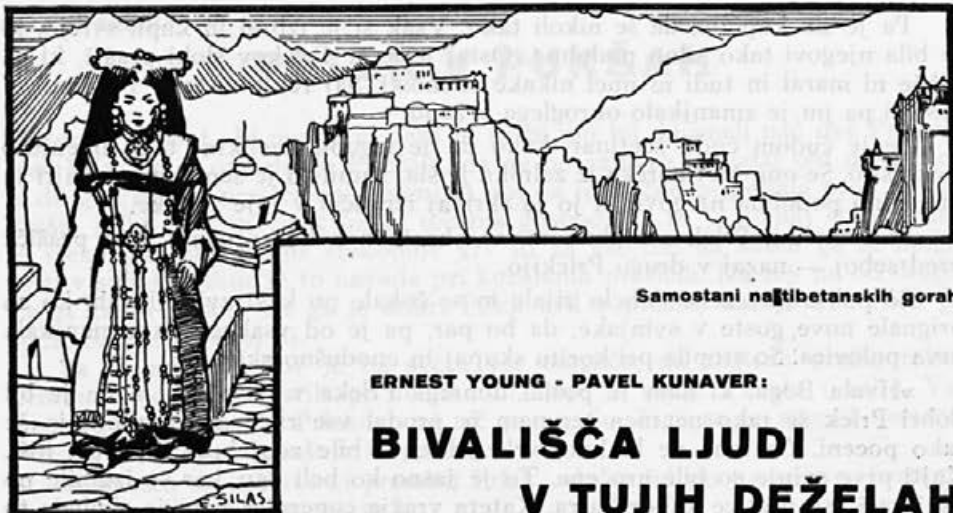
»Kam ženeš svinjo? Kje si jo ukradel?« se je zadržal policaj in pomigal z brki kakor maček, če zagleda miš.

Toda Prlek ne bi bil Prlek, če ne bi Prlek hitro prišel k sapi in zasukal glavo na pravo stran. Milo se mu je storilo pri srcu in ves žalosten je postal.

»Glejte, gospod policaj,« pravi Prlek in globoko vzdihne, da ga je še prašič pogledal, če kje ne umira. »Težki časi so danes. Rad bi bil plačal davek, pa nisem imel ficka v žepu. Pa sem se odločil, to mi lahko verjamete, da za dobrobit davkarije žrtvujem edino svojo ljubezen in nado, tega žlahtnega ščetinarja, ki ima edino to napako, da ne žre toliko, kolikor bi rad in da živ ne daje takih klobas, kakor si jih na primer gospod policaj želi. Žalosten sem ga gnal na semenj. Potni list vam priča, da je prašič rojen in pristojen v mojem svinjaku in da še ni bil kaznovan ter da živi pošteno svinjsko življenje. Toda, tužna vam majka, nihče ga ni maral kupiti. In tako se vračava, jaz in prašič, zopet nazaj v mило nam rojstno faro. Žalosten sem bil, a vendar vesel, da me prašič ni zapustil. Pa sva od tega veselja in sreče začela oba prepevati. Veste, gospod policaj, to je ljubezen, a jaz žvižgam na njo. Na uho vam povem, da pujs ne bo slišal, doma ga bom zaklal pri prvi priči in plačal davek s klobasami.«

»Nu,« je rekel policaj, »če je pa tako, pojdi v božjem miru in da ne boš preveč žalosten, na, bratec, za polič vina in štruco kruha. Pa ne zameri, da sem ustavil poštenjaka od nog do glave.«

Srečno je prijadral Prlek domov in ko je zaprl krulca v hlev, je vzdiknil: »Ti si moje zlato prase!«

Samostani na tibetanskih gorah

ERNEST YOUNG - PAVEL KUNAVER:

BIVALIŠČA LJUDI V TUJIH DEŽELAH

Z JAKOM V TIBETU

Pavel je še enkrat vprašal: »Kje pa smo?« in zopet je jak odgovoril: »V Tibetu! To je najvišja dežela na zemlji, kjer morejo ljudje še živeti.« »Toda dežela je podobna prščavi!« je pripomnil Pavel.

»Res je«, mu je odgovoril jak. »Velik del moje domovine je podoben puščavi, toda na jugu Tibeta je nekaj krajev, kjer uspevata pšenica in ječmen. Na severu pa je dežela tako zelo gola in kamenita, da težko najdeš kako drevo ali grm.«

»Kaj pa jeste?« je vprašal Pavel. »Ne vidim mnogo živil tod.«

»Jesti«, je rekel jak. »Jaz ne jem mnogo. Jaz pobiram raztresene travne bilke, obiram grmovje ali mah ob robu ceste. Kljub temu sem zelo močan in v teh krajih zelo pomemben.«

Pavel se je nasmehnil.

»Le nikar se ne posmehuj!« je zagodrnjal jak. »V Tibetu ljudje ne bi mogli živeti brez mene. Jaz prenašam veliko tovorov. Jaz hodim lahko po ledu in skalah, da, jaz hodim lahko skoraj povsod, kjer gresta človek ali koza.«

Jak se je kar napihnil od samega ponosa.

»Hm!« je menil Pavel. »Ti si precej domišljjaš, kaj ne?«

»Seveda!« mu je rekel jak. »Saj sem ti povedal, da ljudje ne bi mogli živeti tod brez mene. Jaz jim orjem polje. Jaz jim dajem dolgo svileno dlako, ki jo predejo in delajo iz nje blago in vrvi za šatore, v katerih živijo poletni pastirji. Moja ustrojena koža jim daje preproge in odeje in moje meso je užitno. Torej! Kako misliš sedaj!?«

»Sedaj se mi zdiš res čudovit,« je rekel Pavel. »Toda ali nimajo v Tibetu ljudje nobene druge hrane, kot to, kar jim daješ ti?«

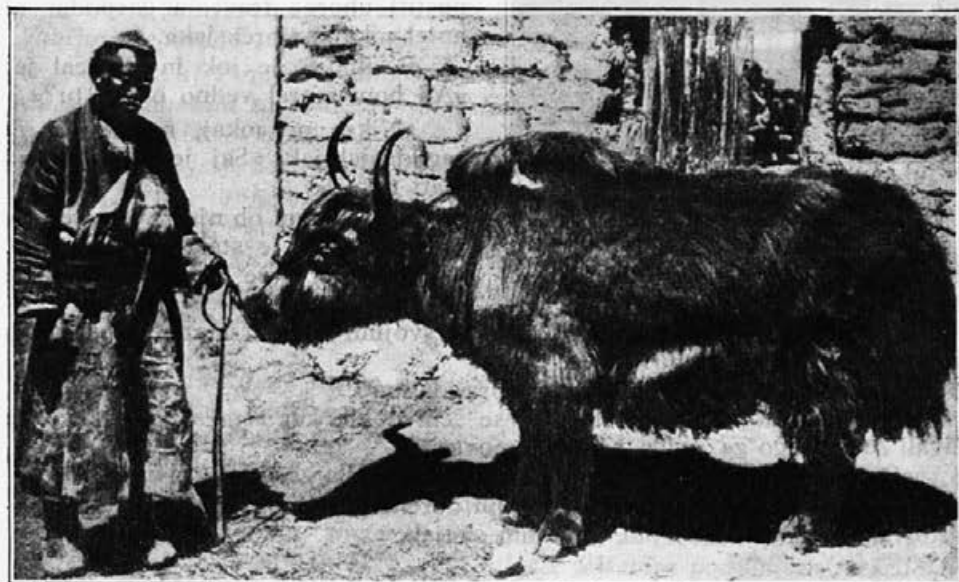
»Vse to boš izvedel, če greš z menoj v tisto hišo tamle. Tam živi moj gospodar. Kadar hoče kam odpotovati, moram jaz z njim. Včasih hodi ob meni, včasih jezdi na meni. Toda če vem, da je na mojem hrbtu, tedaj včasih pomolim svoje dolge roge nazaj in ga vržem tri do štiri metre daleč od sebe.«

»Nato seveda zbežiš?,« je pripomnil Pavel.

»Bežati? Jaz nikdar ne tečem,« je rekel jak. »Jaz nikdar ne prehodim na uro več kakor tri in pol kilometra in ko hodim, moj gospodar prede volno, žvižga in meče kamenje.«

Koča, o kateri je jak pripovedoval Pavlu, je bila kamenita. V Tibetu je mnogo kamenja, a malo lesa. Streha je malone ravna. Vrata, skozi katera je vstopil, so bila majhna, a prostor velik. Tudi okna so bila majhna, da je bilo precej temno, a vendar toliko svetlo, da je videl Pavel v hiši polno preprog, obleke in oprave.

V hiši je bila tudi velika kuhinja z bakrenimi posodami za kuhanje, vrči za vročo vodo, vrči za mleko in zelo mnogo loncev za čaj. Tibetanci so zelo ponosni na svoje čajne vrče. Vsi lonci in ponve so bili čisti, a hiša je bila umazana. Umazani pa so bili tudi ljudje. V Tibetu se namreč ljudje redkokdaj umivajo in redkokdaj perejo svoje obleke.

Tibetanec s svojim jakom

»Ali bi rad kaj jedel in pil nekoliko čaja?« je vprašala hišna gospodinja.

»Prosim!« je rekel Pavel in opazoval jo je, kako je pripravila čaj. Čaj ne raste v Tibetu, toda kupujejo ga od trgovcev, ki prihajajo iz Kitajskega; ti trgovci prinašajo tudi bombaževino in nekatere druge reči, ki jih zamenjajo za kožo in volno, katero dobe Tibetanci od svojih čred.

Zena je vzela polno peščico čaja; dala ga je v lonec in ga je dobro prekuhala. Nato mu je dodala mnogo sirovega masla in soli. Povabila je Pavla, naj sede na preprogo ob nizki mizi. Sama se je vsedla na nasprotno stran in napolnila mu je čašo. Tega čaja sicer ni maral kdo ve kako, toda tako zelo slab le ni bil, kakor je mislil. Jedel je ovseno juho, ki ji je bilo primešano sirovo maslo, kos mastnega ovčjega mesa in nekoliko sira.

Tedaj se je vrnil gospodar domov. Ko je videl, da je gost v hiši, je pripognil koleno, z desnico se je dotaknil svojega desnega lica, levico je vtaknil pod komolec desne roke in pokazal je jezik. Pavlu se je zdelo to zelo grdo; pa ni bilo: nasprotno, bilo je omikano in pomenilo je: »S čim ti morem postreči?«

Ko sta postala prijatelja, je peljal gospodar Pavla iz hiše. Toda tam je bilo zelo mrzlo in veter je bril ostro kakor nož. Jaki — nekateri so bili črni, drugi beli in rjavi — so stali zunaj, obrnjeni s hrbti proti vetru in pobešali so glave. Dolga dlaka jih je deloma varovala ostrega vetra. Možje, ki jih je Pavel videl hoditi okoli, so bili vsi oblečeni v suknje in kape iz ovčje kože. Volna je bila obrnjena na noter.

Tibetanske hiše iz kamenja; na ploščatih strehah se suši zrnje

Pavel se je stresel od mraza. Zaželel se je vrniti na svojo ladjo; toda nikogar ni bilo, ki bi ga spremil s teh mrzlih gora do obale. Jak ni hotel zapustiti uborne trave, a gospodar ni hotel nikamor brez jaka.

Posilil ga je jok in zaklical je: »Ali bom moral vedno ostati tu?«

»Nikar ne jokaj, neumnež!« je zagodrnjal jak. »Saj je tvoja lastna mati tukaj!«

In glej, tam ob njegovi postelji, v njegovi sobici je stala njegova mati.

Klicala ga je in mu govorila: »Pavel, vstani! Pozno je že in oče je že odšel na delo.«

Poskočil je v svoji postelji, objel s svojimi rokami mater okoli vratu in vzdiknil: »Ali ni lepo?«

»Kaj pa je tako lepega?« ga je vprašala mati.

»Očetova ladja!« je zaklical. »Vse sem dobil, kar sem si kdaj želel, le živali sem drugo za drugo peljal domov.«

»O čem pa govoriš, otrok moj?« ga je vprašala začudena mati.

»O ladji, o levu in o slonu, o tujih deželah...« ji je odgovoril in pripovedoval ji je o svojih lepih, prijetnih sanjah.

Ivan Primožič:

Bodeščeva Neža in njena cokla

V tistih davnih in hudih časih, ko so divjali po naših krajih janičarji, je na blejski Straži, kjer danes cvete akacija in raste beton, poganjalo trpko brinje. V vznožju je vodila skromna kolovoznica mimo prelepe jezerske ploskve v bohinjsko dolino. Zdaj je tam cesta, polna prahu in duha po bencinu! Po trnjevem in brinjevem pobočju so iskale skromno pašo črede ovac.

Takrat je živela nekje za Stražo Bodeščeva Neža. Preživljala se je s trudom svojih rok in svojega jezika. Hodila je po svetu z veliko cajno v roki. Ta cajna je bila njena štacuna. Prelepe reči so bile v tej štacunici: Repno seme, tavžentrože zoper bolečine v želodcu, gorski pelin in planinski mah zoper kašelj, arnika, posušene borovnice in brinjeve jagode. In zraven še tisto, kar ni bilo v prijetni cajnici, ne v žepu, ne drugod: Novice! Novice s severa, novice z juga, novice od leve, novice od desne.

S takim blagom je hodila Neža od hiše do hiše in dočakala prelepo starost šestdesetih let.

Naneslo pa je nekoč, da je zmanjkalo brinjevih jagod. Neža je nataknila na noge velike cokle, na roko si je obesila preljubo cajnico in se napotila na strmi breg med brinje in trnje. Lep dan je bil, zlato sonce je odsevalo na zelenini jezera. Hitro so kapljale modrikaste brinjeve jagode v košaro in Neži je kar tako potekal čas. Celo majceno pesemco je brun-dala v bodeče veje.

Tedaj — sveti Jezus! — tedaj je kakor iz tal nekaj neznanega zraslo.

»Au!« se je prehudo prestrašila Neža in cajnica se je zamajala; da se je nekaj jagod usulo med kamenje.

»Jezus, Bog!« je še enkrat viknila in bolj natančno pogledala.

Skozi brinjeve veje so se rezali beli zobje, debela roka je držala krivo sabljo, vse drugo je bilo rdeče ko makov cvet.

»Au! Au! Pomoč! Pomoč!« je cvilila preplašena Neža. Rdeča postava pa se ni zmenila za cvilež in je rasla in rasla, kazala svetle zobe, odrivala bodeče veje in — o groza! — lezla vedno bliže. Ko je obstala pred njo, je spoznala, da je prikazen sam pregrozni Turek, majčken delec velike turške vojske, ki je — joj, gorje nam! — zdaj našla svojo krvavo pot še tu sem ... Neža bi kmalu omedlela ...

»Pomagajte! Pomagajte!« je obupno vila roke, dasi je dobro vedela, da daleč okoli ni nikogar, ki bi ji pomagal. Turek se je rezal, zavijal velike oči in z roko je gladil ostri meč. Zdaj, Neža Bodeščeva, ti bo zaklenkala zadnja ura!

Neža je spoznala, da bo bridki brinjev grm postal njen grob in je šepetala spokorno molitev. Turek se je pripravljal, da bi zamahnil z neusmiljeno damaščanko.

Toda Neža ni čakala smrtnega udarca, temveč se je odločila, da se bo branila, junaško branila in ne bo dala glave brez boja, o ne! Po bliskovito se je sklonila k nogi, snela leseno coklo in še preden je dvignil grdun jekleno rezilo, ga je v prekrasnem loku z jelševim podplatom treščila natančno na sredo ogromnega, rdečega turškega nosu.

Težka janičarjeva roka je tedaj sprožila svetlo sabljo, a je zgrešila in namesto Neže zadela nedolžno cajnico in jo preklala na dvoje, da so se vse brinjeve jagode razsule na zemljo. Še drugič bi usekal Turek, pa se je z levico pošlatal po oteklem in krvavem nosu ter grozansko zatulil:

»L'al Alah!«

Cokla Bodeščeve Neže je bila namreč stara in preklana na podplatu. V razpoko se je kdo ve kdaj zalaknil strupeno oster trn. In zdaj je usoda določila, da je pol trhli jelševi podplat butnil prav z razpoklino čez janičarski nos in se je trn do korena zapičil v mehko meso. In čim bolj je levica tiščala ob nos, globlje je ril trn, večja in gorja je bila bolečina. Nazadnje, baš je Neža vnovič dvignila nevarno obuvalo, je Turčin poskočil čez brinjevo grmičje in jo ulil po trnju in kamenju navzdol na kolovoznico in po njej naprej v bohinjsko dolino.

Bodeščeve Neža je globoko zajela opojni zrak in nataknila coklo nazaj na nogo. Potem je pobrala preljubo cajno in jo, razsekano na dvoje, nesla domov, da ji bo v živ spomin, kako je s coklo zapodila Turka v dir in beg.

»Koj s coklo sem ga!« se je bahala vselej in vsakomur, kadar je kdo radovedno pasel oči po razdrti cajni.

Tega je zdaj morda že petstošestnajst let!

PRAVLJICA O MALEM TRINAJSTIČU, O DROBNI SOLZI Z MATERINEGA GROBA IN O VELIKEM KRALJU

(Nadaljevanje.)

Svečano je kralj imenoval Trinajstiča za svojega kuharja in vsa služba, ki mu jo je naložil, je bila, da mu bo poslej vsak dan kuhal prežganko in mu jo vsak dan z lastno roko prinašal na mizo.

Ah, to vam je bila služba, kakršne se lahko dobe dandanes samo še pri velikih, bogatih kraljih, ki jim ni treba vsake pare stokrat obrniti, preden jo izdajo! Trinajstiču še malo ni bilo sile. Zjutraj je ležal v belih pernicah, dokler mu sonce ni posijalo pod nos, potem je vstal, se pretegnil, si nadel gosposko pisana oblačila, kakršna nosijo služabniki na dvoru, in se šel sprehajati po parku. Malo pred poldnem se je oglasil v kuhinji, se vrgel v belo kuharsko obleko, pristavil prežganko, in ko je zavrela in je prišel čas, je s skledo odšel v obednico. Ko je kralja postregel, je imel spet ves popoldan in ves večer prosto. In za to delo so mu mimo oskrbe dajali še — reci in piši — trideset cekinov na dan. Ah, če ne bi bil imel materinega naročila na srcu, kako rad bi bil magari do sodnega dne ostal za prežgankarja pri tej hiši! Tako pa je mogel samo čakati prilike, da izpolni, kar mu je bilo naloženo.

Tri dni je bil za kuharja na dvoru, tri dni je bil veder kraljev obraz, tri dni se je po vsem kraljestvu dramila radost in niti najmanjši oblaček si ni upal skaliti neba nad njim. A ko je četrtič odhajal s skledo v obednico, je na skrivaj utrnil vanjo solzo z materinega groba, potem pa je s trepetajočim srcem čakal, kaj bo.

Tudi tistega dne je bil kralj pri obedu vesel, kakor že ves zadnji čas, le da je Nedelja, ki je bil najbolj bister izmed sedmih ministrov, opazil, kako je izza njegovega nasmeha pokukala rahla, pritajena bolečina na dan. Tedaj se je kralju, ki je bil kakor vsi kralji sveta od sile molčečen človek, iznenada razvezal jezik in iz oči mu je žarel skrivnostni ogenj, ko je iz davnega spomina pripovedoval:

»Bilo mi je šest ali sedem let, bil sem še čisto majhen kraljevič, komaj tolikšen, kakor tale naš Trinajstič. Z materjo sva bila na njenem domu na obisku, ko sem se nekoč bos in razoglav izmuznil iz hiše, ker se mi je zahotelo, da bi se malo potepal po gozdu — sam, čisto sam. Bila je to ena najlepših ur mojega življenja, mah je bil tako dober in mehak, česar koli sem se dotaknil, od vsega so mi tako neznansko lepo dehtele dlani. Tedaj se mi je na lepem trn zapičil v nogo. Zakričal sem od bolečine, ki je do takrat še nisem občutil, in sem jokaje zdirjal na slepo, kar so me nosile noge. Ko sem nazadnje dosegel rob gozda, je v bregu pred mano stala siromašna bajta in neznana deklica je plela na vrtu pred njo. Še danes jo vidim, kako je vstala, ko je začula moj jok, in kako si je s prelico v roki zasenčila oči. Potem sem prišel bliže, vzela je v naročje mojo nogo in mi rahlo, mehko izvlekla pekočo ostrino. Potem me je prišla za roko, mi z robom predpasnika obrisala solze iz oči, me povedla v bajto in mi v velikem, nerodnem korcu ponudila dobre, mrzle studenčnice. Na mah sem bil ves potešen, a ko sem se malo ogledal po mračnem prostoru, sem na bednem ležišču v kotu uzrl starega moža, ki je tiho ječal v svojo sivo brado, in z obličja sem mu bral neznansko trpljenje, ki ga zdaj zdaj zaduši. Samo s plašnim pogledom sem vprašal deklico po njem in ona je prav tako nemo odgrnila odejo in — oj, groza! — vse gori do kolkov je bil starček brez nog. Potem me je vnovič krepko prišla za roko, me potegnila na plano in rekla:

»To je moj oče, krogla iz topa mu je odtrgala obe nogi, ko je v vojni branil domovino in kralja.«

Glas je kralju vztrepetal, ko je izrekel zadnje besede, in vseh sedem ministrov je hkratu na široko razprlo oči. A kralju so tedaj že solze privrele na obraz, na lepem si je začel lase ruvati z glave, z roko se je tolkel po čelu in tam, kjer imajo ljudje po navadi srce, in z vročo besedo si je očital vse, kar je storil in opustil svoj živ dan. Ne rečem, da kralji ne morejo krivice prizadejati, a prav gotovo še nikoli nihče ni bil tako krivičen samemu sebi, kakor takrat ta kralj. Vstal je izza mize, svoj kraljevski obed je porinil daleč stran.

»Pojdite na cesto in poiščite siromakov,« je dejal, »naj se danes pri meni nagoste.«

Potem se je zaprl v svojo kamrico in zaukazal, naj sedem dni in sedem noči nihče ne trka pri njem, zakaj prišel je čas, da bi rad bil enkrat s svojo dušo sam.

A komaj je vrata zaprl za seboj, si je tiho nadel najbolj siromašni plašč, kar jih je bilo pri hiši, tiho je v culo nabral iz svojega kraljevskega bogastva, in ko so straže zaspale sredi noči, se je na tihem ukradel iz gradu. Bežal je kakor takrat, ko se mu je bil otroku trn v gozdu zabodel v nogo, bežal je tri dni in tri noči, v četrtem jutru pa je došel do bajte, ki jo je bil videl takrat. Odpahnil je duri, planil je v vežo, a v veži se je gnetlo nekaj s sulicami oboroženih ljudi — bili so kraljevi biriči.

»Kdo si?« ga je vprašal eden izmed njih.

»Nič,« je odvrnil kralj, »samo siromašen popotnik sem, v teh krajih čisto neznan.«

»Pa kaj iščeš?« ga je vprašal še enkrat.

»Nič,« je spet rekel kralj, »samo žejen sem, pa sem vstopil, da poprosim za korec vode.«

»Ne tišči v hišo, če vidiš, da so kraljevi biriči na uradnih opravkih,« ga je zavrnil birič.

A tedaj so se vrata izbe odprla, na prag je stopila gospodinja, ki je bila čula pomenek, segla je po korcu in je dala kralju piti. In kralj je spoznal v nji deklico, ki mu je takrat, predavnimi leti, dala vode, samo zrasla je od takrat kakor on, bila je žena in mati in jokala je, kakor je on jokal takrat.

»Pij,« je rekla, vsa v solzah, »potem pa pojdi odtod, zakaj, glej to je hiša nesreče. Toča nam je setev pobila, niti zrna žita ni v shrambi. Desetino smo ostali na dolgu, pa so prišli, da vzamejo, kar se da vzeti.«

Kralj se je ozrl v izbo, a po izbi je hodil prvi birič in zaznamoval reči. Pobral je žlico na mizi, jo vrgel na kup in dejal:

»Čemu vam bo žlica — kdor nima kaj v lonec dejati, je prav lahko brez nje.«

Pobral je otroka iz zibke, ga položil na gola tla in zibko vrgel na kup.

»Takle bajtarski ničprida naj se le zgodaj navadi ležati na deskah,« je dejal, »saj iz njega itak ne bo nič drugega kakor berač in arestant.«

Tedaj je kralju kriknilo srce, stopil je v izbo in biriču pomolil sveženj cekinov pod nos.

»Na,« je dejal, »upam, da odtehta bajtarjev dolg.«

»Ne,« je odvrnil birič, »ne mešaj se v posel gosposke, če te ne kličem. Bajtar je z desetino zamudil svoj dan, postava zahteva, da mora plačati svoj greh.«

»Lažeš, birič!« je zaklical kralj, »tega ne piše postava, tega ne terja kralj.«

Tedaj je prvi birič od srda ves posinel v obraz.

»Čuli ste ga, pa še stojite kakor klade in zijate!« je zaklical svojim ljudem. »Kralja samega je razžalil, ko je rekel, da desetine ne terja kralj. Stopite naprej, možje!«

Tedaj je kralj odvrigel plašč z ramen in si z desnico šel v nedrije, da bi razgrnil kraljevo zvezdo, ki jo je nosil na prsih. A biriči so, v strahu, da je segel po orožje, vsi hkratu navalili nanj, ga pobili in s sulicami prebodli, da se je kakor mrtev zgrudil v mlaki krvi. A ko je potem žena prinesla vode in so mu razpeli obleko, da mu izmijejo rane, so biriči drug za drugim popadali na kolena in jeli s čeli trkati ob tla: na prsih mu je blestela zvezda — bil je njihov lastni kralj.

Ah, bolj žalostno se pač ne bi mogla zaključiti ta pravljica o malem Trinajstiču, o drobnih solzi z materinega groba in o velikem kralju. Glas o nesreči, ki se je primerila v bajti, je kakor bi trenil dosegla veliko mesto in dvor in minister Petek, ki je vladal prav tisti dan, je brž odredil, kar treba, da so kralja prepeljali domov. Dvanajst slovečih zdravnikov so pozvali, da so se ob kraljevi postelji po svojem znanju kosali med seboj, in za čudo naglo so bile rane zaceljene in se mu je okrepilo telo. Samo za neznansko dobroto, za to veliko žalost, ki je obsenčila njegovo dušo, vsa zdravniška veda ni mogla leka najti. Nič več ni kralju bilo krone mar, vpričo vsega dvora je s sebe strgal z zlatom tkana oblačila, nikoli več se mu niso ustne dotaknile prazničnih jedi. Zavrgel je pernice in baldahin, ležal je na golih tleh in je venomer govoril samo o tem, da mora z gradu, da mora urediti tisoč reči. A dvanajst zdravnikov — dvanajst učenih glav, v njih pa ena sama modra misel:

»Kralj je bolan. Služabniki, hodite po prstih, spustite zavese na oknih in dajte najtišjo tišino in mir. Kralj je bolan.«

Nedelja, najsvetlejša luč, kar jih je sijalo med kraljevimi ministri, pa je takrat dvignil kazalec in dejal:

»Kralj je bolan — a kje je Trinajstič, ta strupeni prežgankar od Bukove gore, čarovnik, ki je kralju zavaljal?«

In poslal je biriče, da so ga šli iskat na vse strani, a ne v gradu, ne v mestu, ne v vsej deželi ga ni bilo. Ko je Trinajstič videl, kakšne reči je napletel s solzo z materinega groba, je bil kmalu za deveto goro.

V onem kraljestvu pa, ki se je v njem zgodila ta pravljica, morda še danes vladajo ministri sami, če si kralj ni več opomogel, in dnevi njihove vlade teko kakor dnevi v koledarju: Nedelja, Ponedeljek, Torek, Sreda, Četrtek, Petek, Sobota.

VSEVED

PO RUSKI PRAVLJICI

VIII.

POSTANE MOGOČEN

NI DOLGO ČAKAL NA . KMALU SE ODPRO

STOPI V

. PA REČE: „KJE JE , HITRO

POVEJ!“

VSTANE IN VPRAŠA: „MOGOČNI , KAJ

MI DAŠ, ČE POVEM?“ ODGOVORI: „KAR TI PO-

ŽELI!“ IN NAŠTEJE: „

NAJ STOJI V ,

KJER STOJI ZDAJ MOJA , NAJLEPŠA NAJ

ME POPELJE TJA. NAJ VODI TVOJ . PA ŠE

MI DAJ IN SVOJEGA !“ „NAJ BO!“ PRAVI .

SEDAJ PRIVLEČE IZ ŠPRANJE V PRELEPI .

VSI SE ČUDIJO. VZAME IN DE: „ JE PRAVI.“
 VSI OBČUDUJEJO, NAJBOLJ PA . KOJ UKAŽE
 SVOJIM , DA SEZIDAJO V DOMAČI MOGO-
 ČEN . KO JE GOTOV, SEDE V
. SPREDAJ SEDI NA KOZLU IN DRŽI
 V ROKAH. ZA PA SEDITA V ZADAJ IN .
 V DOMAČI SO VSI BILI OB . KO
 ZAGLEDAJO , PADEJO NA IN SE . V
 SE SMEJE IN PRAVI: „NO , ZDAJ STE
 PRED VSI PADLI NA !“

GOSJA VOJSKA

Zakaj razgrajate in gagate, gosaki, beli moji junaki? Ali vam je goska umrla? Morda pa vam burja je gosjak podrla? Zvitorepka vaš preganja, ali pa kragulj in roparica kanja? Ne? Kaj pravite? Črna mačka vas lovi, povsod na vas preži? Tako, tako! Le čakaj, črna muca ti! V močno vojsko bomo mi se zbrali, črno mačko v beg pognali! Ti grdo, črna mače! Izpulimo ti vse muštače, róparske zobe in kremplje ostre vse!

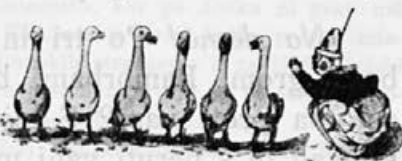

Zdaj molčite in pazite! Ne boste več gosaki, vi boste moji zdaj vojaki. Jaz pa vaš poveljnik bom. Odpeljem vas v bojni grom nad mačko črno, roparico grdo. Povelje vsako koj mi izvršite!

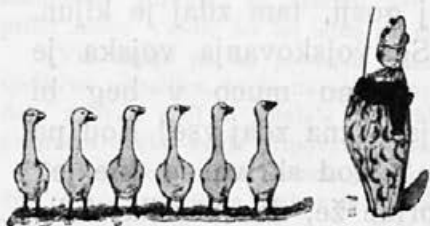

Da se mi ne razbežite, če rečem: *Stoj!* Če ne, bo joj! Prsa ven in trebuh skrijte, glave kvišku pomolite. Z repom naj nihče si ne pomaga, z jezikom enkrat ne zagaga. Tako, in zdaj me poslušajte vsi zvestó: *Mirno!*

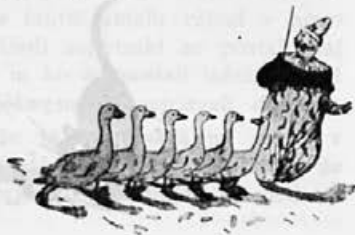
Vrsta zbor! Kam gledaš prvi ti gosak? Nikoli pravi ti ne boš vojak! Kam na desno mi zijaš in klepetáš? Naprej mi mirno glej in kljun zapri, saj to ni zbor gosi! To vrsta je gosakov, mladi zbor junakov. Drugi, tretji prava sta vojaka dva. Četrti pa in peti, mačja taca, stojita ko nerodna raca. Fuj in fej! Noge skupaj in pogled naprej! Šesti, ti nekoč boš general, če vedno boš tako se mi držal.

Levó ravnaj se zbor mi zdaj! Lepo je to in prav. Naj sovražnik pride, črni zdaj mrjav! Zbor junakov ga bi pomendral, z rumenimi kljuni razcefal. S tole sabljo še jaz bi ga nabil, krvoločne muhe mu iz glave zbil. O, le pride naj sovražna muca zdaj! Zapomnila bi si na vekomaj! „Hura“, moja vojska bi zagagala in v krvavi boj skočila, zmagala in mucu grdo prepodila. A dokler ne pride, pridno vadimo, da se za boj pripravimo.

Napred stupáj! Ena, dve in ena, dve, visoko dvignite noge. Hrabra četa gre sovražnika iskat, ki skriva se nekje ko tat. Oho, oho, kaj pa je to? Kam gledaš prvi spet gosak? Radovedna putka si, pa ne vojak! Ena, dve in ena, dve! Se nikdar ne ozre, kdor pravi je vojščak. Naprej glavé! In dolg korak, da zemlja se potrese in strah sovražniku kosti pretrese. Ena, dve in ena, dve, hrabra vojska v vojno gre.

Postat stoj! Da nihče se mi ne gane, kot pribita, četa naj obstane! Z repom miga naj nihče, kužkov to navada je. Prsa ven in trebuh skrijte! Bogú se svojemu priporočite, da grdo mucu bi vlovili, po črnem jo kožuhu bi nabili. Nič se ne bojte, kvišku vsi glavé in pogum v srce!

V razvoj zbor! Na levo zdaj po dva in dva junaka. Visoko naj se dvigne noga vsaka in močno udari naj ob tla, da bo zagrmelo, zagrmelo, zabobnelo, da se strese zemlja vsa, da črno mucu zaskrbi: Kaj neki to tako grmi? Ena, dve in ena, dve, visoko dvignite noge! Ne bojte se, junaki vi, muci bomo strli vse kosti!

Na desnó! Po tri in tri! Vojska bela že hiti za dom v bojni grom. Bambrbam, bambrbam, kdo se upa proti nam? S kljuni bomo vanj kljuvali in s peruti vanj mahali, pa divje bomo zakričali: Gagaga, gagaga! Eden naših za vaših dva! Bambrbam, bambrbam, kdo se upa proti nam? Z nogami ga pogazimo, prevzetnosti odvadimo.

Levo krug! Kjer bil je rep prej gosji, tam zdaj je kljun. Nabode nanj naj mačji se grdun. Se vojskovanja vojska je naučila, da zlobno mucu v beg bi zapodila. Vojska zna zdaj vse! Kod pa hodi muca le? Kod skriva se, kje je? Naj vendar pride že, da zbrusila si bo pete! Težko čaka vojska bela, da bi se v mucu črno zaletela.

Kaj pa je gosaki, beli vi junaki? Zakaj bežite in kričite?

POD PRAPOROM JADRANSKE STRAŽE

Nekega dne je pritekel Jožko na vso sapo iz šole domov. Mahal je z rokami in vpil na vse grlo: »Mama, na morje pojdem!« ... Šele čez čas, ko se je umiril, je moral materi in domačim povedati še enkrat vse od začetka do konca. Gospodična učiteljica je pohvalila vse, ki so sodelovali pri blagoslovitvi in razvitju prapora Jadranske straže. Prav posebno pa še vse tiste, ki so sodelovali pri jadranski akademiji. Ljudem da je bil najbolj všeč mali Jožko Vajdič z Rokavcev, ki je deklamiral korenjaško in neustrašeno: »Pesem mladih jadranskih stražarjev«.

Jožko bo šel na morje.

Za mladega deklamatorja so se pozanimali gospodje iz mesta, ki so prišli v imenu Jadranske straže na rokavško prireditve. Ko jim je gospodična učiteljica pohvalila Jožka, da je med najbolj marljivimi učenci ter sinko revnih bajtarjev in slabotnega zdravja, so sklenili pri tisti priči: Jožko Vajdič bo šel letos na morje.

»Vse drugo pa bo povedala naša gospodična učiteljica, ki je naročila, naj pridejo mati k njej v šolo!« je zaključil presrečni dečko svoje pripovedovanje.

V Rokavcih in na Strmcu je bilo tiste dni toliko govorjenja, kakor le malokdaj. Vsi so privoščili Vajdičevemu Jožku, da bo šel zastonj na morje. Saj so siromašno, a pošteno družino cenili in spoštovali vsi.

Jožko se je počutil tiste dneve, ko so mu pripravljali vse potrebno za pot, kakor v malih nebesih. Njegova mamica pa je imela skrb čez glavo.

»Fantiču je treba perila in brašna, pa tudi kak dinar mu bo potreben, ko pojde za mesec dni na morje«, je tarnala sosedovi. Vendar so tudi to težavo premagali. Nekaj je pripravila Jožku šolska gospodična, teta Neža je obljubila potico, stric Dragar

pa je stisnil Jožku nekaj okroglega. Najbolj pa je razveselila malega Jožka novica, ki mu jo je prinesla gospodična učiteljica, da bo dobil Jožko od kumice jadranskega prapora gospe trgovčeve pravo, pravcato mornarsko obleko. Saj si je tako obleko želel na skrivaj že zdavnaj.

Za Vidovo je prišel Jožko k šolski maši že v mornarski obleki. Poredneži iz višjega razreda so mu brž pridali ime: »modrohlačnik«, kar pa Jožka ni prav nič bolelo. Ponosno je nesel Jožko prapor mladih jadranskih stražarjev k zaključni šolski maši. Po proslavi pa mu je izročila gospodična vse potrebno za na pot.

Nekaj dni kasneje je romal Jožko z mamico v bližnje mesto. Tam se je zbirala mladina, namenjena v obmorsko kolonijo. Brž so sprejeli v svojo družino tudi fantička iz Rokavcev. Pod večer se je zbrala vsa živahna družina jadranskih izletnikov na postaji, kjer so jih spravili v poseben vagon. Mati je spremila Jožka v voz in mu pripravila na klopi ležišče, kajti šele prihodnje jutro bodo izletniki na cilju.

Prišel je trenutek ločitve in odhoda.

Sto rok se je dvigalo na peronu v slovo, Jožko je slonel ob oknu in mahal z zastavico svoji mamici. Težko ji je bilo, ko se je poslavljala od svojega sinčka; prvič v življenju. Ko je potegnil vlak in so se mešali klici mladine in staršev s hropenjem lokomotive, si je mamica obrisala solzne oči, pa tudi Jožku je bilo pri srcu hudo, ko je začul pod seboj enakomerno ropotanje koles, ki so ga vleкли od doma...

Pa se je fantič kmalu vživel v novo tovarišijo. Mladi sopotniki so postali kaj hitro znanci in ko so postali lačni, so brž odprli zavojčke in si menjavali dobrote.

Preden se je vsa pokrajina zavila v črni nočni plašč, so postali sopotniki že prav dobri prijatelji. Kramljali so med se-

boj, pravili so si o domačih in o šoli, nato pa so kmalu drug za drugim utrujeni polegali po klopih in zadremali. Vlak pa je hitel proti morju.

Prvi jutranji zor je prinesel v vagon živahen živder-žavder. Mladina je spet odpirala brašno, nato pa so se zgnetle mlade radovedne glavice ob oknih. Kakor grozdi so čepeli tamkaj in strmeli v zanimiv svet. Vlak je hitel skozi kraško pokrajino. Sivo prepleskani predeli so se vlekli v daljavo. Zdaj pa zdaj se je prikazala ob železni poti skromna vasica, včasih pa le samotna bajta. Kdaj pa kdaj se je prikazal na strmih, le na pol ozelenelih pobočjih, pastirček s tropo koz. Grozd na železniškem oknu je takrat oživel, mladež je vzklikala pastirčku v pozdrav, da je ostrmel samotar in se je celo njegova čreda zvedavo zagledala v živahne popotnike.

Že se je upiralo sonce močnejše v vagon, ko je prišel naznanjat eden spremeljalec: »Deca, zdaj pa dobro odprite oči, kmalu bomo ugledali morje.«

Oj, zdaj gremo...

Mal izletniki pred parobrodom „Plavom“. Iz zajetnega dimnika se že vali dim, na kapitanskem mostiču stoji ladijski kapetan, ki bo dal vsak čas znamenje za odhod na prijetno pot.

Buči, buči morje Adrijsko

»Morje!?!...« je šlo od ust do ust in vsa drobnjad se je zgnetla na okna in strmela v daljo, kjer naj bi ugledali veliko zaželjeno čudo: morje. Naposled: vagon je zadrhtel od radosti. Klici: »živelo morje!« so se razlegali od kupeja do kupeja. Jožko je strmел in drhtel od radosti. Spodaj pod hribom se je pričenjala sivkasta ploskev, ki se je izgubljala daleč v ozadje. Jožko je takoj vedel: to je morje. Na ploskvi so bile pritrjene majhne črne pike, iz nekaterih se je rahlo kadilo. »Ali so to ladje?« je vprašal, kazaje s prstom, enega izmed spremljevalcev.

»Da, to so parniki... Tiste ladje, ki imajo pritrjene velike rjuhe, pa so jadrnice« mu je tolmačil prijazni spremljevalec.

Bilo je že sredi predpoldneva.

Naposled: kolesja so zaškripala, vlak se je ustavil — poslednjič. Sprevodnik je prišel odpirat vrata, vsa drobnjad se je usula iz vagona in se je postavila v vrsto.

Sicer utrujena od slabo prespane noči, a gnana od pričakovanja k nečemu lepemu, se je vsa dolga vrsta dečkov in deklic premaknila na povelje spremljevalca, ki je stopil k prvemu paru in dejal: »Zdaj pa v kolonijo k zajtrku!«

Tam jih je že sprejela dolga vrsta miz, na njih se je kadila iz velikih skodelic topla kava, poleg so bili prislonjeni izdatni komadi belega kruha. Kakor lačni kosci se je vrgla mladina na južino in jo kmalu posrebal. Potem pa so sklicali mladino v zbor. Gospod nadzornik jim je naštel nekaj navodil, nato pa so razdelili letoviščarje v spalnice.

Jožko je urno zložil svoje stvari v omarico ter odhitel k obrežju.

Zdaj je bilo morje drugačno, kakor so ga videli iz vlaka. Sonce je stalo visoko, pripekalo je močno, in v poletni soparici je počivalo morje tiho in spokojno. V tistem je priplaval k bregu ogromen ptič, za njim drugi. Tik pred deco se je spustil k vodi in je udaril s perutmi ob valove.

Galebi, slanica in čolnički.

»Ali je to golob?« se je zanimal Jožko. Pa mu je povedal сосед, da so to galebi, ki se hranijo z ribami.

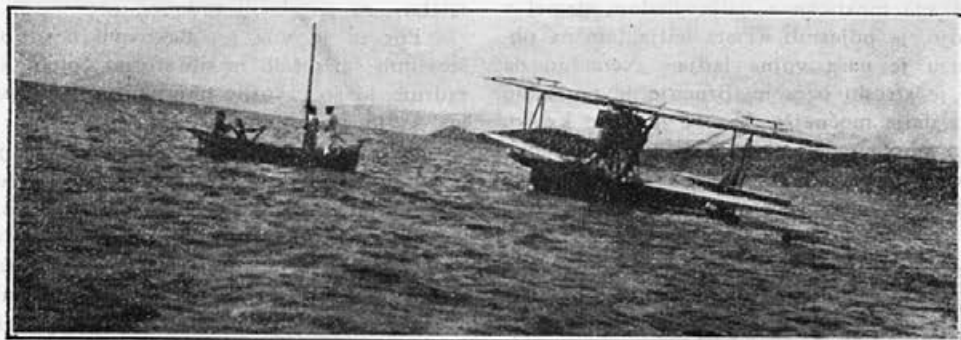
Nato pa je Jožko smuknil k bregu in je v roko zajel vode. Radoveden jo je ponesel k ustom in jo potegnil vase. V tistem pa je že pljunil ves požirek iz ust. »Ti preklicano morje, kako si slano! Niti najbolj slan močnik nima toliko soli v vodi... se je jezil smeje in kremžil obraz.

Popoldne po kosilu je morala vsa družina k počitku. Zaradi prehude pripeke in seveda tudi zaradi utrujenosti. Po malici pa so vendar stopili v kopališče, kamor so si že srčno želeli. Mehka mivka se je kopičila na bregu, koder se je mladina po mili volji valjala. Kopališče je segalo zložno daleč

ček, ki se je odganjal kakor žaba, je učil tudi prijatelja Jožka. Kmalu se je Vajdič korenjaško odganjal z deske, rezal z rokami vodo, da je zacvrčala in se zapenila kakor krop, nato ga je v lepem loku vrglo spet iz vode in s krepkimi gibi je priveslal na obrežje.

»Jutri dobimo čolničke!« se je razneslo nekega dne po vsej koloniji.

To je bilo spet veselja. Ducat dvosedežnih čolničkov so pripeljali za male letoviščarje. Jožko in Tinček sta dobila čoln »Raco« in pridno veslala ob bregu semintja.

Hidroplan počiva

Tik obale se je spustil na valove ogromni ptič-hidroplan. Je to dvočolka, ki je doma na valovih, kakor tudi v zraku. To so nepozabni spomini, kadar sediš v hidroplanu, režeš vetrove, hltiš v daljo in strmiš v zanimive slike pod seboj.

tja v morje. Z glasnim krikom je planila drobnjad v morje. Večina njih prvič v življenju.

»Joj, kako je toplo«, je menil Jožko svojemu prijatelju Tinčku. Kobacala sta po vodi sem in tja in se škropila. O, srečni trenutki!...

Niti v pravljici bi ne mislil Jožko, da imajo v koloniji toliko igrač. Za razvedrilo so jim prinesli veliko žogo, raco in krokodila iz gumija.

Jožko se je spravil na krokodila. Tinček mu je pomagal in je zajahal grozno zver. Junaško je sedel Jožko na zverini, ki jo je vodil Tinček po vodi semintja. Da, to so bili za Jožka in Tinčka, njegovega soseda iz spalnice, zlati časi.

Tudi nadalje so živeli kakor v nebesih. Mladina je rjavela na soncu, večina se je koj že privadila tudi plavanju. Čez čas so mladi plavači že tudi skakali z deske. Tin-

Pri obmejnem mostu.

»Vmes je le ozek mostič, ki meji našo državo od sosednje Italije«. Tako so pravili starejši fantje mlajšim dečkom, ko so zvedeli, da pojdejo s parobrodom mimo otokov na zgornjem Jadranu ter do Sušaka. Tega so se seveda vsi nepopisno veselili.

Prišlo je jutro, pa je bilo tisto, kar so si želeli, tudi res. V luki je bil zasidran parnik. Iz dimnika se je valil črn dim. Mladina je radostno pritekla na obrežje, nato so odšli na ladjo po malem mostičku. Ko so bili zbrani vsi na krovu, je na brodu zazvonilo, in parnik je hropeče zatulil. Mostič so potegnili v ladjo, vrvi, s katerimi je bila ladja privezana k obrežju, pa so vrgli s suhega na parnik. Hropeče so navijali stroji v ladjinem trebuhu, voda je zašumela, ko se je zasukal vijak in vsa srečna družba je krenila od obale. Kakor

pisana knjiga s podobami se je vrstilo vse pred malimi potniki: na obrežju so samevala majhna naselja. Hiše so se belile v sončnem dnevu. Gola kraška pokrajina se je menjavala z zeleno, z južnim rastlinjem okiteno pokrajino.

Nizki vrhovi pa so bili nezaraščeni, puščobni. Parnik »Plav« je jadno rezal valove. Ribiške in tovrne ladje, nekatere so gonila jadra, je »Plav« kmalu dosegel in puščal močno za seboj. Vozili so mimo Krka, ki je med največjimi otoki na zgornjem Jadranu. Vsa mladina je kriknila od veselja, ko so ugledali v dalji sivo prepleškano ladjo. Kapetan, ki je vrhu poveljniškega mostička z daljnogledom strmел v ladjo, je pojasnil: »Tista ladja tam na obzorju je naša vojna ladja.« Nenadno pa se je streslo ozračje. Brnenje je postajalo čez dalje močnejše. Vse se je ozrlo kvišku. Čez tiho morsko gladino je zaplaval junak našega neba, letalo, dvoživka, ki se spušča lahko na suhem in pristaja tudi na vodi.

Ladja plove v pristan

Naši izletniki na zanimivem potovanju po našem Jadranu. Skupina izletnikov z Jožkom in Tinčkom ter njihovi spremljevalci se je zbrala na ladjinem nosu, koder vihra naša jugoslovanska zastava. V ozadju otok, kamor se je usmerila ladja in reže z vso naglico modre valove Jadranskega morja.

Na vsako ped je čakalo mladež novo presenečenje.

Že so hiteli mimo Omišlja, sokolskega gnezda na strmih pečinah nad morjem, ko se je v dalji prikazalo veliko mesto, cilj »Plava« in njegovih potnikov: Sušak. Družba izletnikov se je premaknila na ladjin nos in težko čakala pristanka. Končno so privozili do pomola za pristajanje. Tam se je gnetlo okrog velikih in malih ladij sto in sto ljudi. Jožko je pomislil: »Pri nas jih ni toliko niti na žegnanju.«

»Kje je Italija?« so se spraševali mladci, ko so stopili na Sušaku na suha tla.

»Takojo gremo tja k obmejnemu mostičku«, so potolažili radovedneže.

Pot se je vila po tlakovani cesti ob številnih skladiščih in ob stotini čolnov in jadrnic, ki so tovorile najrazličnejše blago: les, sadje, sode, premog ...

Prišli so v mesto, na križpotju se je povorka ustavila. Evo obmejnega mostu! Mladina je zastrmela v železni most, v hiše na nasprotnem bregu, na zelenkasto oblečene čuvarje ozemlja na nasprotni strani. Tinček je malce plašen prišepnil Jožku na uho: Tam je Italija in tisti stražniki so karabinjerji. Tu Sušak, tam Reka; tu Jugoslavija, tam Italija ...

»Tudi na oni strani so doma naši ljudje« je tolmačil učenec višjega razreda.

Trsatska Mati božja - zaščitnica mornarjev.

Mladina je strmela kakor zamaknjena v pisane slike in živo množico.

»Deca, naprej! Gremo na Trsat!« jih je predramil glas vodnika. Vsa družba se je premaknila skozi ozke ulice in po stopnicah navzgor k slavnoznani romarski cerkvi Materi božji trsatski.

Dečki so šteli stopnice, končno pa so se jim številke zmešale. Pogled se jim je pasel po mestu ob vznožju Trsata. Dobro so ločili Sušak in Reko. Sušak na vseh koncih živ in delaven, Reka, mesto na drugi strani Rečine, kakor se imenuje obmejni potoček, pa tiho in mirno.

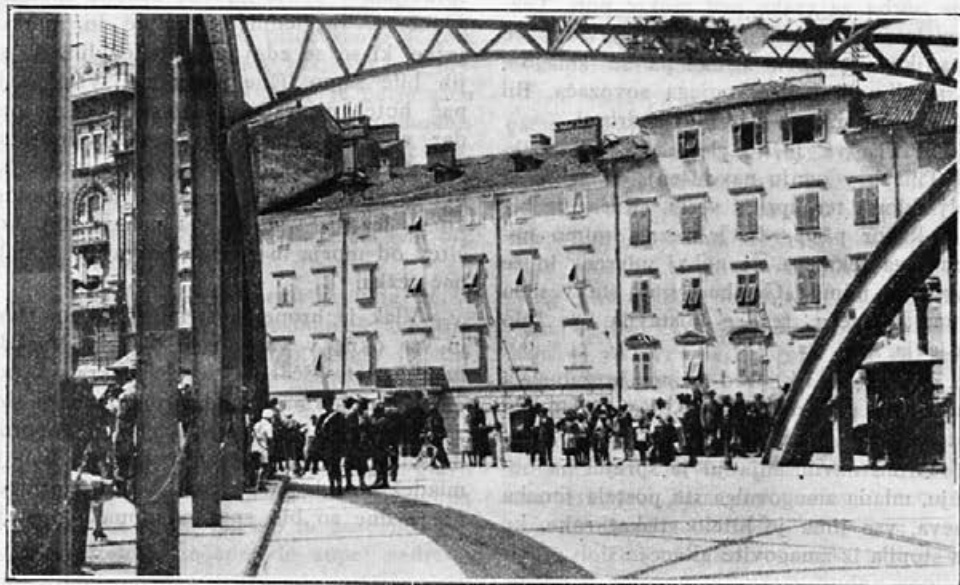
Cerkev trsatske Matere božje, priprošnice mornarjev v nesreči, je pravi zahvalni muzej. Tinček in Jožko in drugi so imeli obilico posla, ko so čitali številne zahvalne napise po stenah. Tudi ogled starodavnega trsatskega gradu, kjer so svoj čas stolovali

Frankopani, zdaj ga pa izjeda zob časa, je nudil mladini mnogo. Utrujeni, a polni nepozabnih vtisov, so kasno v noč zavozili s »Plavom« domov v kolonijo in mladina je imela obilo snovi za razgovore.

Potem pa jim je spet življenje potekalo po starem redu: kopanje, plavanje, veslanje. Pridnim kuharicam je bilo v največjo pohvalo to, da so se dečki in deklice debelili kakor polhi.

Tisto popoldne, ko so bile najavljene tekme, je bilo vse živo. Na obrežju je stala komisija, njihovi nadzorniki iz kolonije. Mladci, ki so se prijavili na tekmovanje so švigali v čolnih ob bregu. Mladina, ki ni mogla v čolne, pa je s suhega bodrila svoje prijatelje.

Jožko in Tinček sta prav zlagoma veslala v »Raci«. Dobro se jima je zdelo, ko je omenil nekdo na bregu — bil je sosod

Na obmejnem mostu

Veže naš Snšak, največjo luko na severnem Jadranu z Reko, ali kakor ji pravijo Italijani Fiume. Most je širok le nekaj metrov in drži preko reke Rečine. Pisec naše povesti je stikal ta posnetek na jugoslovanskih tleh. Slika pa nam prikazuje že italijansko ozemlje. Skupina karablnerev poleg stražarnice strmi k nam v Jugoslavijo, prav tako ostala gruča italijanskih državljanov, državljanek in dece. Večina teh pa govori slovenski in hrvaški, ker so ta ozemlja naseljena od prebivalcev naše krvi.

Jožko in Tinček pa njuna »Raca«.

Jožko Vajdič in njegov nerazdružljivi prijatelj Tinček sta se neumorno vežbala na »Raci«. Med letoviščarji se je namreč raznesla vest, da se bodo vršile ob zaključku letovanja plavalne in veslaške tekme. Prav zato sta se mlada junaka vztrajno vežbala, upirala v vesla, pritiskala enakomerno, da je njuna »Raca« brzela, kakor bi jo gnala skrivna moč.

»Med prvimi morava biti!« je omenil Tinček.

»O, da bi bila prvak!« se je navduševal Jožko.

iz njune spalnice: »Fantje, kaj stavim, da bosta Tinče in Jožko iz naše spalnice zmaga!«

»Na start!« je zatrobil v pločevinasti zvočnik vodja komisije. Vsi čolnarji so krenili na označeno mesto. Tam so dobili še poslednja navodila: na strel iz samokresa naj vsakdo hitro vesla proti cilju.

Nato so poravnali vse tekmovalce v ravno vrsto. Vodja tekmovanja je zaveslal s čolnom v sredino proge. Dvignil je svoj daljnoglas in poveljeval: »Haaaaloooo!... Pozooooor!... Tedaj je odjeknil strel in vsa veriga malih čolnov se je premaknila. Spočetka so se vsi držali drug poleg drugega.

Pa kmalu so se nekateri čolni prerinili na čelo gruče. Jožko in Tinček sta se umerjeno a krepko upirala v vesla. Nekatere sta že puščala za seboj. Vztrajno in mirno sta potapljala svoja vesla, oči krepko uprte na breg, koder je šumela množica mladih in starih gledalcev.

Še in še bolj sta napenjala svoje moči. Le v bežnem pogledu sta uzrla, da jima visi ob strani petorica čolnov. Kmalu je omagal še eden in drugi. Tedaj se je pričela borba za vsako ped mokre poti. Tekmovalcem v ostalih čolnih so očitno že zmanjkovale moči. »Zdaj pa za zmago!« je spodbudil Jožko svojega sovozača. Bil je rdeč v obraz in glas mu je drhtel.

»Pritisniva, Jožko, glej cilj!...« je kriknil Tinček v ognju navdušenja in se je še bolj sklonil ter uprl v vesla. »Raca« je brzela kakor pšica. Že je rezala mimo poslednjega tekmeca. Še nekaj udarcev in že je vozila mimo »Galeba«, kjer sta veslala njuna tekmeca ter se postavila na čelo ladjevja.

Na bregu tik pred njima je zabučala množica v pozdrav: »Živela, Raca!« in hip nato sta kot prva zavozila na cilj.

Grom navdušenja ju je sprejel na obrežju, mlada zmagovalca sta postala junaka dneva, vse jima je hitelo stiskati roke, ko sta stopila iz zmagovite »Raca«.

»To je najlepši dan v mojem življenju,« je zaupal zvečer, ko je legal v posteljo Jožko svojemu soveslaču Tinčku.

»Tudi moj!« je menil Tinček in pristavil: »Ko bom dovršil šole, pojdem k mornarici...«

Kolonija se poslavlja.

Kolonija se je odpravljala domov. Kajti bližal se je čas odhoda. Deca je spravljala v svoje kovčke drobne spomine z morja: razglednice, školjke in morske ježke, ki so se zdaj že čisto ogulili, da so jih bile samo lične skodelice. Vsakdo je pač hotel prinesiti domačim kak majhen dar v spomin na lepe čase ob Jadranu. Mesec po tistem, ko so ugledali morje, so bili že spet na kolodvoru. Bilo je popoldne, ko so lezli v vagone, vsi nekam tihi. Ločitev od morja in sončne pokrajine je bila pač težka.

Vlak je hropel v strmine nad morjem in vsa okna v vagonu so oživila. Vsakdo mladih letoviščarjev je še enkrat s pogledom objel širo no vodno planjavo za slovo, potem pa je požrl tunel vso popotno družino. Ko so prižgali v kupejih luči je mladež polegla in pospala. V jutru prihodnjega dne so bili spet na domači postaji.

Jože Župančič

Borba za prvenstvo

Mladi čolnarji se upirajo krepko v vesla, njihovi čolni pa jadrno režejo valove. Treba je napeti vse moči, saj je breg, koder je cilj tekmovanja, že blizu. Na čelu tekmovalcev je Raca, Jožko in Tinček pa režeta v cilj. Čolnar v ospredju je službojoči odbornik, kakršnih je na vsej poti več. Vrše nadzorovalno službo, obenem pa imajo tudi reševalske naloge za primer, da bi se kateri čoln prevrnil. Tedaj prihiti ponesrečenec na pomoč.

RAČKE

nani naravoslovec Bufon je napisal, da imajo ptice svojo godbo. Račje glasove »hab, hab, vak, vak« je primerjal s klarinetom. Vendar je petje race bolj podobno nosljajočim glasovom modernjšega saksofona. Njeni glasovi izražajo sito zadovoljnost, včasih pa nepotreben strah, razgrajajočo jezo in širokoustnost, nekako smešno ošabnost. Taka je rasa in tak je njen jezik.

V kotu dvorišča čepi skupina račk. Nekatere se stiskajo zaspano k ogretim tlom. Ena stoji na eni nogi, drugo je stisnila pod perut, glavo je obrnila nazaj in skrila v gostem perju. Naenkrat skočita glava in noga izpod odeje in temeljito se popraska rasa z nogo po povešeni glavi. Pri tem se žival malo zaziblje, najde pa kmalu zopet svoje telesno in duševno ravnotežje. Znova počepne in zopet zadremlje. Pisani racman poleg nje prisrčno za-

zeva, iztegne vrat, zamaje glavo, pomiga parkrat z repkom in tudi zaspi. Naenkrat iato nekaj razburi. Hipoma so vse glave skočile iz perja, sunkoma in po vojaško se obrnejo zdaj na eno, zdaj na drugo stran in pa naprej. Ker ni nikjer nič posebnega, se zope udobno namestijo v svojih pernicah. Toda tudi kokoši tam na drvah so postale nemirne. Ali se morda bliža krugulj? Zdajci začne racman na ves kljun kričati: »Hab, hab, vak, vak« in vse kriči v zboru za njim. Vse race planejo pokonci ter se z gugajočim korakom in z razprostrtimi perotmi spustijo k ribniku.

V vodi pa so race naenkrat vse drugačne. Okornost in lenoba sta izginili. Nežno in spretno se ziblje težko telo na vodi, kot zamašek ga zanašajo valčki. Noge zavestljajo s krepkimi udarci, stiskajo parklje skupaj in jih zopet razširjajo — tako plavajo race po ribniku. Tam ob bregu je voda plitva, tam brodijo tri po blatnem dnu. Izgleda, kot bi telovadile po taktu. Hop — se prevrne zgornje telo naprej v vodo, šiljasti zadek štrli v vis, noge delujejo kot vesla s polno paro. Hop — se zvrne težko telo nazaj in plava široko po krožnih valovih. To gre kot na povelje: ena, dve, tri! Tam preko udarja racman z nogami navpično v vodo, se dvigne v vsej svoji dolžini navpično v zrak, zakrili mogočno s perutmi in otrese vodne kaplje s

Skupina rac v vodi

perja. Nato odplava vsa rodbina v razporedu v obliki klina. Po kratkem obratu spremenilo vsak hip svojo smer, zavijejo v široko fronto, se vrnejo zopet v obliki klina proti bregu in se razvrstijo v dolgo verigo. To je nad vse zanimiva igra, kot parada bojnih ladij, po določenem načrtu. Zdaj pa pride na vrsto splošno čiščenje perja. Široki kljuni gladijo pero za peresom. Vrat se vije pri tem kot kača, glava drsi po perju kot bel likalnik.

Kako krasno se blešči kovinasto zelena barva na glavi in na vratu racmana, kako lep je njegov črno-modri, z ljubkimi krivčki okrašeni rep! Tisti beli obroček na vratu se sveti kot bela kravata, vijoličaste, belo obrobljene peruti so kot ogledalo; život je valovito rjav in siv, na nogah pa ima rdeče nogavice. Kakšen fant od fare je to!

Cim več krvi ima domača rasa od svojih dragih prednikov, dedov in babic, tem lepša in imenitnejša je. Seveda gleda sebični človek v raci v prvi vrsti samo

bodočo mastno pečenko; njeno lepoto pa sprejema kot nameček. Zato ji je privzgojil take navade, ki mu koristijo. Tako na primer domača rasa skoro ne zna več leteti, kvečjemu, če jo plaišiš. Brez odpora jo ljudje šopajo in krmijo, da se odebeli in postane debeluška kratke sape. Domači racman ne dela nikakih plavalnih in letalnih umetnij, kot jih je uganjal njegov divji ded. Celo rodbinsko življenje je raci pokvaril sebični človek. Račji materi ne dovoli negovati malih račk in jih voditi k vodi. Njena jajca polaga pod kokoši, da jih zvalijo; koklje vzgajajo račji naraščaj skupno s svojim in se neznansko čudijo in bojijo, če jim male račke pobegnejo v vodo in varno zaplavajo po njej. Tako se je morala rasa odvaditi valjenju; njena naloga je le, da postane v 12 tednih godna za pečenko in da izleže na leto najmanj 100 jajc. To je postala njena usoda po volji človeka, s tem si je pridobila naslov domače živali in — rasa se je temu privadila.

Ob šesdesefletnici

Cankarjevega rojstva

Dne 10. maja je bilo 60 let, odkar se je rodil na Vrhniki Ivan Cankar. In čeprav je minilo od njegove smrti že dobrih 17 let, spomin nanj ne bleđi, ampak njegova veličina se nam razodeva vedno jasneje.

Cankarja šele danes dobro poznamo. Skupno s Kettejem, Murnom in Župančičem nam je prerodil naše novejšo slovstvo, položil je temelje naši drami in napisal je nad 30 knjig črtic, novel in povesti, ki so izbrušene umetnine, kot jih še nismo poznali.

Cankar je naš največji pisatelj. Njega poznajo danes tudi drugi narodi. Dela njegova so prevedena že

v srbohrvaščino, češčino, ruščino, nemščino, italijanščino, francoščino in angleščino.

Njegovo ime lahko imenujemo istočasno z literarnimi velikani drugih velikih narodov. V svojih delih se bori proti laži in hinavščini, za pravico in resnico.

Cankar je pesnik hrepenenja. Vse njegove stvari so prepojene z ljubeznijo do matere, do naroda in do trpečega človeštva.

Slovenski jezik, ki je bil prej tu in tam še nekoliko neokreten in trd, se je izpremenil pod Cankarjevo mojstrsko roko v pravo pesem.

O PAPIGICAH SKOBČEVKAH

Danes še o naših papigicah-skobčevkah, katere smo obljubili našim tovarišicam v darilo! Včasih se je le redko videla tu in tam kaka lepa papiga, ki je mimoidoče lepo pozdravljala s kakega visokega, odprtega okna, pa jih tudi pošteno ozmerjala, kakor je bila pač priučena! Približno pred sto leti so pa pričeli uvažati v Evropo male vrste papig iz Avstralije, ki so se kmalu razširile tudi po naših krajih, posebno v zadnjem desetletju. To so komaj 20 do 25 cm velike ptice, katere kupimo lahko danes že na trgu po 20 do 30 Din komad. Razločujemo jih v dvanajstih različnih barvah. Te papige je lahko gojiti, še večje veselje pa ima rejec, ako nauči kako papigico govoriti posamezne besede in stavke. V ta namen moramo dobiti mladiča že iz gnezda, ko je komaj dobro prišel samostojno se hraniti! Večkrat na dan ga jemljemo na prst in mu ponujamo hrano v drugi roki. Ptič se nas na ta način kmalu privadi. V starosti 3—4 mesecev že poskuša mladič izgovarjati posamezne besede, katere pred njim pogosto izgovarjamo. V enem tednu se lahko nauči po 15 in več besedi, v celem po 100 besedi in še več!

Glavna hrana je proso, kateremu dodajamo tudi ovsa in svetlega semena. Tudi zelenjavo imajo radi papigice skobčevke. Kdor želi razmnožiti svoj rod papigic, mora imeti v ta namen večjo kletko na razpolago, v kateri je nameščeno valilno gnezdo, podobno za škorce. Samica znese 4—6 jajčec, ki jih izvali v 16 do 18 dneh. Mladiče pitata navadno oba stara, ki ju tedaj bolje krmimo, navadno s suhim belim kruhom, namočenim v mleku. Kruh dobro ožmemo in ga nadrobimo v krmilno posodico. Zrnata krma za papigice se dobi v vsaki semenski trgovini naprodaj po nizki ceni.

Reja papigic skobčevk je kakor nalašč za nas šolarje, ki smo res ljubitelji malih živali. Kdor ne more imeti kuncev, morskih prašičkov ali kokoši, goji lahko kar v sobi papige skobčevke, ki nudijo obilo nedolžnega razvedrila vsej družini s svojim smešnim obnašanjem in čebljanjem.

Poslednje žrebanje v tem šolskem letu je izpadlo tako: Tri pare morskih prašičkov prejmejo: Krakar Alojzij, Semič — Pečovnik Rudolf, Helena, p. Črna pri Prevaljah — Vider Leopold, Maribor. — Tri papigice skobčevke prejmejo: Andrejka Katica ml. Rova — Wicher Ivica, St. Janž pri Velenju — Potočnik Nadija, Ljubljana.

Končano je naše dopisovanje v »Našem rodu« v letošnjem šolskem letu. Naša edina želja in namen je bil ta, da tudi v Vas zbudimo zanimanje za to res koristno umno rejo malih živali. Kdor se pa želi še kaj več poučiti o umni reji malih živali, naj si naroči list: Rejec malih živali, Ljubljana, Karunova ulica 10. Prav iz srca se zahvaljujemo vsem tovarišicam in tovarišem za poslana pisma, razglednice itd. in naj oprostite, da nismo mogli vsem odgovoriti, saj je bilo celokupne pošte, ki smo jo prejeli od Vas, v celem 2893 kosov. Želimo vesele počitnice! Na svidenje v jeseni v »Našem rodu«.

ŠENKOVTURNŠKI REJCI MALIH ŽIVALI

Zahvala

Nad 15.000 Din je prejel doslej »Bran-i-bor« od letošnjega »Dneva pirhov« na šolah. Niso prispevali vsi, a prispevalo jih je za te čase mnogo.

»Bran-i-bor« se vsem darovalcem najlepše zahvaljuje, posebno še onim, ki so — dasi sami revni in potrebni — mislili pa najsibo še s tako skromnim darom na nesrečne bratce in sestrice onstran meje.

Knjiga za Vas!

**Seliškarjeva lepa
in napeta povest**

»Bratovščina Sinjega galeba«,

**ki je izhajala vse leto v »Našem rodu«, je mnogim
tako ugajala, da bi jo radi imeli tudi v knjigi.**

Mladinska matica je upoštevala te želje.

**Povest izide v posebni knjigi, v krasni izdaji v
formatu in na papirju kot »Pirhi«. Prosite
učitelje, da Vam jo naročijo. Naši naročniki,
ki doplačajo 10 Din za kartoniran ali 15 Din
za vezan izvod, dobijo knjigo skupno z rednimi
publikacijami v juniju brez posebnega doplačila
za poštnino.**

Opozarjamo na knjigo tudi vse šolske knjižnice.

Klišaje

**eno- ali večbarvne za
časopise, knjige, raz-
glednice itd. Izdeluje**

klišarna

»Jugografika«

LJUBLJANA, Sv. Petra nasip 23